0-6 YAŞ DÖNEMİNDE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Gamze GÖKALP
211197104

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Emine Sema BATU

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2024

0-6 YAŞ DÖNEMİNDE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Gamze GÖKALP
211197104
ORCİD: 0000-0001-5943-0804

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Emine Sema BATU

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

GAMZE GÖKALP'ın "0-6 Yaş Döneminde Kaynaştırma Eğitimi Alan Çocukların Ebeveynlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı tezi 28.02.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Prof. Dr. Emine Sema BATU Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Handan DOĞAN Maltepe Üniversitesi	.....
Üye	Prof. Dr. Yeşim GÜLEÇ ASLAN İstanbul Medeniyet Üniversitesi	.....

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimi sürecimde benden yardımını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bilgisi ve tecrübeleriyle başlamış olduğum tez çalışmamı başarı ile bitirmeme destek olan, akademik hayatım boyunca kendime örnek alabileceğim kıymetli danışmanım Prof. Dr. Emine Sema Batu'ya sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisansüstü eğitim sürecinde kendilerinden ders almış olduğum, bilgilerinden ve deneyimlerinden yararlandığım hocalarım Prof. Dr. Rengin Zembat ve Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan'a teşekkürlerimi sunarken, kendisinden ders alabilme şansına eriştiğim, tecrübelerini dinleyebildiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Ayla Oktay'a Allah'tan rahmet diliyor ve sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu yola başlarken en başından beri yanımda olan, beni her süreçte destekleyen, değerli vaktini benimle birlikte okula gidip gelerek geçiren ve benimle her zaman gurur duyan çok sevgili ve kıymetli eşim Talha Taycı'ya, eğitim hayatım boyunca benim için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan her zaman evlatlarını destekleyen canım annem Şenay Gökalp'e ve hep daha iyi yerlerde olmamız için kendinden ödün veren canım babam Cemalettin Gökalp'e, hiçbir zaman yardım talebimi geri çevirmeyen ve destek olan abim bildiğim Emre Taycı'ya ve son olarak varlığıyla hayatıma anlam katan, motivasyon kaynağım canım kızım Almira Taycı'ya sonsuz teşekkür ederim.

Gamze GÖKALP

Şubat, 2024

ÖZET

0-6 YAŞ DÖNEMİNDE KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Gamze Gökalp
Yüksek Lisans Tezi
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Emine Sema Batu
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024

Bu araştırmada okul öncesi kademesinde çocukları bulunan velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılmıştır. Çalışma 2022-2023 öğretim yılı içerisinde Kocaeli ili Çayırova ilçesinde, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim gören 10 çocuğun velisi ile yürütülmüştür. Verilerin toplanması sürecinde araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve görüşme soruları kullanılmıştır. Verilerin yorumlanması ve analiz edilmesi sürecinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, katılımcı velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin ne olduğunu, kendileri için ne ifade ettiğini belli bir noktada bildikleri ve velilerin çoğunluğunun kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi sürecine dahil oldukları veya olmak istedikleri sonucuna varılmıştır. Dahil olma sürecinde velilerin bazıları okuma-yazma bilmese de evde okuma yazma bilen diğer kişilerin de desteğiyle okulda başlayan ve devam eden etkinliklerin evlerde de devam ettiğini söylemişlerdir. Etkinliklere kendilerini dahil edebilmek için öğretmenlerle iletişim içerisinde olmak isteyen velilerin beklentilerini öğretmenlerin karşılayabildikleri ve hangi noktada olduklarını evlerde çocukları ile hangi etkinlikleri yapabileceklerini ailelere bildirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yalnızca veliler ile değil diğer öğretmenler ile de iş birliği içerisinde oldukları, birbirlerine dönütler verdikleri ve bu dönütlerin çoğunluğunun dil konuşma

alanında olduğu sonucuna varılmıştır. Velilerin vermiş oldukları önerilerde ise öğretmenlerden, okul yönetiminden ve Millî Eğitim Bakanlığı'ndan isteklerinin genel bir tanım ile özel eğitim konusunda bilgilendirme ve desteğin artması ile ilgili olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitim, kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi, özel gereksinimli birey, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE OPINIONS OF THE PARENTS OF CHILDREN WHO RECEIVED INCLUSIVE EDUCATION DURING THE AGE PERIOD OF 0-6, ON INCLUSIVE EDUCATION

Gamze Gökalp
Master Thesis
Department of Basic Education
Preschool Teaching Master's Program with Thesis
Advisor: Prof. Dr. Emine Sema Batu
Maltepe University Graduate Education Institute, 2024

This research aimed to determine the opinions of parents who have children in pre-school education regarding inclusion practice. For this purpose, the case study model, one of the qualitative research methods, was used. The study was conducted with the parents of 10 children studying at the Special Education and Rehabilitation Center in Çayırova district of Kocaeli province during the 2022-2023 academic year. A personal information form and interview questions developed by the researcher were used during the data collection process. Descriptive analysis method was used in the process of interpreting and analyzing the data.

As a result of the research, it was concluded that parents know what inclusion practice is and what it means to them at a certain point and that the majority of parents are involved or want to be involved in the inclusion practice process. During the inclusion process, although some of the parents were illiterate, with the support of other literate people at home, the activities that started at school and continued could continue at home, and the teachers could meet the expectations of the parents who wanted to communicate with the teachers in order to include themselves in the activities, and at what point their children were at home. It has been determined that they inform their families about the activities they can do.It was concluded that teachers cooperate not only with parents but also with other teachers, they give feedback to each other, and the majority of this feedback is in the field of language speaking.

In the suggestions given by the parents, it was concluded that their requests from teachers, school administration and the Ministry of National Education were related to a general definition and increased information and support about special education.

Key Words: Special education, inclusive practice, individual with special needs, special education and rehabilitation center.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii

TEŞEKKÜR iv

ÖZET…… v

ABSTRACT vii

İÇİNDEKİLER ix

TABLOLAR LİSTESİ xiii

KISALTMALAR xiv

1.GİRİŞ…... 1

1.1. Problem Durumu 2

1.2. Araştırmanın Amacı 6

1.3. Araştırmanın Önemi 6

1.4. Araştırmanın Varsayımları 8

1.5. Tanımlar 9

2.GENEL BİLGİLER 10

2.1. Özel Eğitim ve Özel Gereksinimli Çocuk 10

2.1.2.Özel eğitimin amacı ve ilkeleri 10

2.1.3.Özel eğitimde anne baba 12

2.2. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi 12

2.3. Okul Öncesi Dönemde Özel Eğitim 14

2.4. Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi..... 16

2.5. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Tanımı..... 16

2.6. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminin Tarihçesi 18

2.7.Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Modelleri 19

2.7.2.Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme: 19

2.7.3.Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme:..... 19

2.7.4.Tersine kaynaştırma/bütünleştirme: 20

2.8. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminin Amaçları 20

2.9. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminin Yararları..... 21

2.10. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminde Engeller 22

2.11. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimini Başarıya Ulaştıran Etkenler 22

2.12.İlgili Araştırmalar 25

3.YÖNTEM..... 32

3.1. Araştırma Modeli..... 32

3.2. Evren ve Örneklem 33

3.3. Veriler ve Toplanması 35

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 36

4.BULGULAR VE TARTIŞMA 39

4.1. “Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları sizin için ne ifade ediyor?” Sorusuna İlişkin Bulgular 39

4.2. “Çocuğunuz, tanı konulması sürecinden ne kadar sonra özel eğitim hizmeti almaya başladı?” Sorusuna İlişkin Bulgular 41

4.3. “Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi için çocuğunuzun devam ettiği okulu seçmenize neden olan şey/şeyler nedir?” Sorusuna İlişkin Bulgular 43

4.4. “Çocuğunuz için gerekli uyarlamalar ne şekilde yapılıyor? Bu konuda bilgilendiriliyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Bulgular 46

4.5. “Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni çocuğunuzun okuldaki durumuyla ilgili bilgiler aktarırken hangi konularla ilgili geri dönüşler sağladı? Örneklendirir misiniz?” Sorusuna İlişkin Bulgular ……...50

4.6. “Çocuğunuzun Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni ile şu an özel eğitim hizmeti almış olduğu okuldaki öğretmeni/öğretmenleri arasında hangi konular arasında iletişim gerçekleşmektedir? Örneklendirir misiniz?” Sorusuna İlişkin Bulgular 53

4.7. “Çocuğunuzun kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni sizlere evde yapabileceğiniz örnek etkinlikler sunup bunları açıklıyor mu? Sorusuna İlişkin Bulgular 56

4.8. “Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam etmeye başlamadan önce ve almaya başladıktan sonra çocuğunuzda gözlemlediğiniz farklılıklar nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular 59

4.9. “Çocuğunuzun Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam ettiği okuldaki öğretmeni ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmenlerine herhangi bir problem durumu esnasında kolay bir şekilde ulaşabiliyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?” SorusunaİlişkinBulgular 62

4.10. “Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin daha iyi bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kimlere ne gibi önerileriniz olabilir?” Sorusuna İlişkin Bulgular 65

5.SONUÇ VE ÖNERİLER 73

KAYNAKÇA 79

ÖZGEÇMİŞ 91

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kaynaştırma/Bütünleştirme Öğrencisine Sahip Velilerin Demografik Bilgileri 34

Tablo 2. Görüşme Takvimi 36

Tablo 3. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Bilgileri 39

Tablo 4. Tanı Konulma Sonrası Özel Eğitim Hizmeti Alınma Süresi 42

Tablo 5. Okulun Seçim Nedeni 44

Tablo 6. Uyarlamalar Ne Şekilde Yapılıyor 46

Tablo 7. Uyarlama Hakkında Bilgilendirilme 48

Tablo 8. Öğretmen Geri Dönüşleri 50

Tablo 9. Öğretmenler Arası İletişim 53

Tablo 10. Öğretmenlerin Etkinlik Sunma Durumu 57

Tablo 11. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Sonrası Değişiklikler 59

Tablo 12. Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Öğretmenine Ulaşılabilme Durumu 62

Tablo 13. Okul Öğretmenine Ulaşabilme Durumu 64

Tablo 14. Öğretmenlere Öneriler 65

Tablo 15. Okul Yönetimine Öneriler 67

Tablo 16. Milli Eğitim Bakanlığı'na Öneriler 69

KISALTMALAR

MEB **:** Milli Eğitim Bakanlığı

BEP : Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

1. GİRİŞ

Günümüzde özel gereksinimli olarak dünyaya gelen çocukların sayısında geçmiş yıllara göre artış yaşanmaktadır (Yazıcı ve Durmuşoğlu, 2017) Özel gereksinimli bireylerin sayısındaki artış bu bireyler için sağlanacak olan eğitim hizmetlerinin de artması gerekliliğini beraberinde getirmiştir. Özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranları ile bir arada bulunduğu eğitim programlarına ihtiyaç da dolaylı olarak artmaktadır (Odom, 2000). Özel gereksinimli bireylerin eğitimleri, normal gelişim gösteren bireyler ile bir arada olabilecekleri şekilde resmi ve özel; okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve yaygın eğitim kurumlarında kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları olarak gerçekleşmektedir (MEB, 2008).

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında amaç her bir bireyin kendi potansiyelini fark edebilmesi ve kendi gelişimi adına kendisinden emin ve güvenli hissettiği bir öğrenme ortamı yaratabilmektir. Çocuk için bu kazanımların sağlanabileceği eğitim ortamının düzenlenmesi ise öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir (Emiroğlu ve Keleş, 2020).

Öğretmenlerin bu ortamı oluşturabilmesi ve etkinliklere rehberlik sağlayabilmesi için gerekli olan mesleki bilgi ve anlayışa sahip olmaları beklenmektedir. Öğretmenlerin uygun eğitim ortamını sağlamaları aşamasında özel gereksinimli bireylerin de eğitim sürecine dahil olabilmeleri adına uygun olan uyarlamaları yapmaları beklenmektedir. Öğretmenlerin yapmış olduğu uyarlamaların yanında tüm sürece ailelerin de dahil edilmesi ve aile ile iş birliği içerisinde süreç yönetilmesi gerekmektedir (DeVore ve Russell, 2007).

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içerisinde eğitim gören özel gereksinimli çocukların aileleri eğitim süreci içerisinde çocuklarının gelişim özelliklerine ilişkin ve eğitim sürecinin nasıl gerçekleştiğiyle ilgili bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları esnasında sürece dahil edilmesi ve onlara yapılacak olan geri dönüşler ve kendilerinden alınacak olan geri dönüşler, süreci hem özel gereksinimli çocuklar hem de aileleri için olumlu ilerletmektedir (Yavuz, 2020).

Araştırmanın bu bölümünde "araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın varsayımları ve araştırmaya ait sınırlılıklar" yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim kavramının ne olduğu, nasıl tanımlanabileceği kişisel yaşantılarımız, tecrübelerimiz ve beklentilerimiz doğrultusunda farklılıklar gösterebilir. Eğitim hayatın her anında hayatlarımızı ömür boyu etkileyen bir süreçtir ve yaşam boyu devam eder. Bireylerin birbirlerinden farklılıklarının olması ya da bazı benzer gereksinimlerinin olması, her bir bireyin eğitim sürecinde farklılıklar oluşmasına neden olmaktadır. Her bir birey özeldir ve diğer tüm bireylerden farklıdır. Toplum içerisinde birbirinden farklı noktalarda olan oldukça fazla birey vardır ve bu bireyler toplum içerisinde bir arada yaşamlarını sürdürebilmektedir. Artmış olan farkındalıklar ve eğitim düzeyleri ile farklılık gösteren bireylere karşı toplumda gösterilen bilinçlilik düzeylerinde gözlemlenebilir bir artış mevcuttur. Her bir bireyin ayrı bir değer olduğu bilincinde olarak ve farklılık gösteren bireylerin kabul edilerek toplum içerisinde onlarla bir bütün olunması gerekmektedir (Diken, 2012).

Farklılık gösteren bireylerin söz konusu farklılıkları pek çok neden ile sınıflandırılabilir. Doğum öncesinden, doğum sırasında ve doğum sonrasında meydana gelebilecek olan her türlü nedenler bireylerin fiziksel ya da bilişsel anlamda farklılık göstermelerine neden olabilecektir (Baykoç Dönmez, 2010). Aynı gelişim süreçlerinden geçen çocuklar gibi farklı gelişim süreçlerinden geçen çocukların da akranları ile aynı haklara sahip olabilecekleri şekilde eğitim almaları gerekmektedir. Farklı gelişim gösteren bireylerin toplum içerisinde uyum sağlayıp gündelik yaşantılarını devam ettirebilmeleri adına eğitim süreçlerine dahil olmaları oldukça büyük önem arz etmektedir.

Her bireyin eğitim alma hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde madde 26'da yer almaktadır (https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/). Yine her çocuğun farklı bedensel, bilişsel, duyuşsal, sosyal ve öğrenme özelliklerine sahip olduğu farklılıklar belirli sınırlar içinde olduğunda genel eğitim hizmetlerinden yararlanabildikleri bilinmektedir. Öğrenme ortamında kimi çocuklar daha hızlı öğrenir, kolay hatırlar ve öğrenmiş olduğu bilgileri yeni durumlar içerisinde kullanabilir. Kimi çocuklarda ise durum daha farklıdır ve diğer çocuklara göre daha fazla tekrar etmeye

gereksinim duyar ve öğrenmiş olduğu yeni becerileri kalıcı hale getirmekte ve genelleştirmede zorluklar yaşayabilirler (Heward, 2006). Çocuklar arasında yaşanan bu farklılıklar aslında çok büyük olmamakla beraber gözlemlenebilir farklılıklardır (Meyen, 1996). Çocuklar arasındaki bu farklılıklar belirli bazı sınırlamaları aşmadığı sürece eğitim yaşantısı ve gündelik yaşantı alanında büyük bir problem teşkil etmemektedir. Ancak bu farklılıklar akranları ile arasında büyük bir fark yaratıyor ise çocuklar için güçlüklerle karşılaşabilme oranı artmaktadır. Akranlarından farklı olan bu bireyler için "özel gereksinimli birey" terimi kullanılmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı-MEB 2018).

Özel gereksinimli bireylerin yaşıtları gibi sosyal yaşama hazırlanabilmeleri ve bağımsız yaşayabilmelerini amaç edinen özel eğitim, bireylerin bu anlamda gereksinim duydukları eğitimi karşılamak için özel eğitim için yetiştirilmiş personel, iyileştirilmiş eğitim programları ve öğretim yöntemleri ile onların eksikliklerine uygun olarak devam ettirilen eğitimdir (MEB, 2018). Bireylerin bu eksikliklerinin giderilebilmesi ve sosyal hayatta onlar için istihdam yaratılması oldukça büyük önem taşımaktadır.

Özel eğitim uygulamaları ise özel gereksinimli bireylerin sosyalleşmelerini sağlayıp toplum ile bir bütün halinde olmaları, hayatlarını bağımsız sürdürebilmeleri ve sosyal hayata hazırlanmaları adına birden fazla etkinlik içermektedir. Mevcut olan bu özel eğitim uygulamaları içerisinde yer alan kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ise özel gereksinimli bireylerin eğitim gereksinimlerinin karşılanmasının yanı sıra normal gelişim gösteren akranlarıyla beraber eğitim yaşantılarını devam ettirmelerini sağlayan bir uygulamadır (MEB, 2018).

Kavramsal olarak somut bir anlam ifade ediyor gibi gözükse de burada önemli bir noktaya dikkat edilmelidir. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının; özel gereksinimli bireylerin genel eğitim okullarında akranlarından farklı bir ortamda (özel eğitim sınıfı) eğitim alması anlamına gelmediği bilinmektedir. Böyle bir uygulama özel gereksinimli bireyler için normal gelişim gösteren akranları ile etkileşim kuramamalarına neden olur ve bu da kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin amacına hizmet eden bir durum olmaz.

Başarılı bir kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin özel gereksinimli bireylerin yanı sıra normal gelişim gösteren bireyler ve bu bireylerin aileleri için de yararları mevcuttur (Metin, 2018). İyi planlanmış ve iyi yönetilen bir kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi

programı normal gelişim gösteren bireylerin de sosyal anlamda beceriler kazanmalarına yardımcı olacaktır. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi sırasında ailelerin eğitim sürecine dahil olmaları oldukça önemlidir. Aile, okul ve öğretmenin iş birliği içerisinde olduğu durumlarda eğitim sürecinin başarıya ulaşması ve ailelerin iletişim becerilerinin de gelişmesi sağlanacaktır. Aynı zamanda sınıfında özel gereksinimli birey olan bir öğretmenin de empati becerisi gelişmekte ve diğer personellerle olan iş birliği ve iletişim becerisi artmaktadır (Kırcaali-İftar, 1998). Görüldüğü gibi kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin eğitim sürecine dahil olan tüm bireyler için katkıları bulunmaktadır, fakat bu katkılardan yararlanabilmek için eğitim sürecinin başarılı bir şekilde planlanıp yönetilmesi gerekmektedir.

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarı ile devam edebilmesi için birden fazla etkenin bu eğitim için hazırlanması gerekmektedir. Batu (2005) bunları öğretmenler, normal gelişim gösteren bireyler, özel gereksinimli bireyler, aileler (özel gereksinimli olan ve olmayan öğrencilerin aileleri), okul idaresi, fiziksel ortam ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması şeklinde sıralamıştır. Kırcaali-İftar'a (1998) göre ise kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarıya ulaşması için öğretmen ve okul personelinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimini benimsemesi, sınıfının hazırlanması, eğitim programlarının bireyselleştirilmesi ve etkili sınıf yöntemi tekniklerinin kullanılması gerekir. Tüm bu unsurlar dikkate alındığı zaman kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin tam anlamıyla uygulanabildiğini söylemek mümkün olabilir.

Ülkemizde güncellenmiş olan 2013 yılı Okul Öncesi Eğitim Programında da öğretmenlerin sınıflarında bulunan özel gereksinimli bireyleri dikkate alarak onlar için uygun olan uyarlamalar yapmaları beklenir ve bu uyarlamalar ile ilgili gerekli olan açıklamalara yer verilmiştir. Programda ayrıca günlük eğitim akışları için hazırlanan planlarda, sınıflarında özel gereksinimli öğrenciler bulunan öğretmenler için uyarlama bölümü eklenmiştir.

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi uygulanan okul öncesi eğitim ortamlarında yapılan etkinlikler sırasında mümkün olabildiği sürece tüm çocuklar için fırsatlar sunulmalıdır. Çocukların bireysel anlamda desteklenebilmesi adına materyallerin, çevrenin, etkileşimlerin, öğretim yöntemlerinin değiştirilmesi ya da yeniden düzenlenmesi anlamına gelen uyarlama, kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarılı bir şekilde

devam edebilmesi için önemli bir unsurdur (Cross, 2004; Cross, Traub, Hutter-Pishgahi ve Shelton, 2004).

Aileler ile birlikte çalışılması ve ailenin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi sürecine dahil olması özel gereksinimli bireyler için oldukça önemlidir. Ailenin eğitime dahil olduğu çalışmalarda, özel gereksinimli bireylerin okul başarısının da arttığı ortaya konmaktadır (Castro, vd., 2015; Staples ve Diliberto, 2010). Fakat aksi bir durum gerçekleştiğinde; aile ile birlikte çalışılmadığında, ailelerin eğitim sürecinin dışında kaldığı durumlarda okul, öğretmenler ve aile arasında pek çok çatışma yaşanabilmektedir (Goldman ve Burke, 2017). Bu durum da özel gereksinimli bireyin çok önemli olan öğrenme yaşantılarına olumsuz olarak yansımaktadır. Oysa aile ile iş birliği içerisinde olmak ve ailenin eğitim sürecine dahil olmasını sağlamak, ailenin çocukları için alacakları kararlar üzerinde etkili olmaktadır.

Bu noktada ise her ailenin kendine uygun olan biçimde çocuklarına değer verdiklerini ve çocukları için her zaman en iyisini istedikleri gerçeğini unutmamalıyız. Aileler gibi öğretmenler de öğrencilerine değer verirler ve elbette öğrencilerinin gelişimlerine tanıklık etmek isterler. Her iki durumda da her iki taraf da nihai hedef olarak çocukların iyiliklerini ister ve aynı amaç doğrultusunda ortak noktada buluşurlar. Fakat okullara ve devam eden eğitim süreçlerine bakıldığında bu durum yazıldığı şeklinden farklı ilerleyebilmektedir (İmrak, 2009).

Özellikle yapılmış olan alanyazın taramalarında Ünalan, (2022) Özer, (2023) okul öncesi dönemde ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına ilişkin görüşlerinin alındığı araştırmaların sayısının oldukça sınırlı olması kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde aile görüşlerinin de alınması konusunda bir gereksinim oluşturmuştur. Bu noktada ise araştırmamızın problem durumu; 0-6 yaş dönemi içerisinde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi alan özel gereksinimli çocukların ailelerinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimiyle ilgili görüşlerinin alınmış olduğu çalışmaların sayısının oldukça sınırlı olması ve bu konuda elde edilecek bilgilerin alanyazına katkılar sağlayacağının düşünülmesidir. Araştırmanın problem cümlesini ise şu soru cümlesi oluşturmaktadır:

“Okul öncesi dönemde ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin bilgi ve görüşleri nelerdir?”

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine dahil olan, 0-6 yaş grubundaki özel gereksinimli çocukların ailelerinin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile ilgili bilgileri nelerdir?
2. Ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına katılımları ne şekilde olmaktadır?
3. Ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının geliştirilebilmesi için önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Özel gereksinimli bireylerin her biri farklı gelişim gösteren bireyler olduğu için bu farklı gelişim özelliklerinin eğitim gereksinimleri de farklı olmaktadır. Dolayısıyla özel gereksinimli bireylerin eğitim gereksinimlerinden yola çıkarak eğitim süreci her biri için ayrı ayrı planlanmakta ve bireysel olarak uygulanmaktadır. Özel eğitim, özel gereksinimi olan öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanabilmesi amacıyla tasarlanmış eğitim ve öğretim süreci olarak ifade edilir (Sucuoğlu, Diken, Demir, Ünlü ve Şen, 2010; Turnbull ve diğ., 2013; Wilmshurt ve Brue, 2005).

Özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireylerin sosyal yaşam içerisindeki görevlerini yerine getirebilmelerini, toplumun diğer fertleri ile sağlıklı ilişkiler kurabilmelerini, bağımsız olarak yaşayabilme becerilerini ortaya çıkarmalarını ve onları yeteneklerini en üst seviyede kullanabilecek bireyler haline getirmeyi amaçlar (MEB, 2018) Türkiye'de özel gereksinimli bireylerin eğitimleri 1983 senesinde çıkarılmış olan 2916 sayılı "*Özel eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu*" ile başlar. Bu bireyler için kapsamlı düzenleme ise 1997 yılında kabul edilmiş olan 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamedir. Bu kararnamede özel gereksinimi olan bireylerin eğitimlerinin öncelikli olarak kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ortamlarında gerçekleştirilmesi gerektiği temel ilke olarak kabul edilmiştir (MEB, 2018).

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi, özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranları ile birlikte tüm eğitim kademelerinin genel eğitim sınıflarında, beraber eğitim

görmeleri anlamına gelmektedir. Bu şekilde özel gereksinimli bireyler ile özel gereksinimli bireylerin eğitsel ve sosyal anlamda bir arada olmaları amaçlanmış ve sosyal anlamda bütünleşmeleri sağlanmıştır. Son yıllardaki verilere baktığımızda (MEB, 2020) özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde öğrenim gören öğrenci sayısı 384.471'tir. Diğer bir yılın (MEB, 2021) verilerine bakıldığında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde öğrenim gören öğrenci sayısının 471.378 olduğu görülmektedir. Veriler arasındaki farkı incelediğimizde her geçen gün özel gereksinimli bireylerin sayısında artış yaşandığı gözlemlenmektedir. Sayıdaki bu artış, her öğretmenin yasal bir hak olan kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden bir ya da birkaç özel gereksinimli öğrenci ile karşılaşması anlamına gelmektedir. Bu artış kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde başarıya ulaşmanın ne kadar önemli olabileceğini gözler önüne sermektedir. Ancak başarılı bir eğitim süreci birden fazla iş birliğini bünyesinde barındırır. Okul-aile-öğrenci iş birliği sürecin en önemli aşamasıdır. Özel gereksinimli bireyler için aile iş birliği önemli bir noktada yer alır. Okul haricinde zamanının önemli bir kısmını ailesi ile geçiren bu bireyler için kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine aileyi dahil etmek onların yaşamış oldukları eksiklikleri önemli ölçüde giderebilir. Aile çocuğun gelişimine toplumsal uyumunu ve başarısını etkileyen kurumlardan biridir (Sucuoğlu, 1996; Temel Aksoy ve Kurtulmuş, 2010). Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarıya ulaşması için ailelerin eğitim süreci hakkında bilgi sahibi olması ve sürece dahil olmaları gerekmektedir.

Ülkemiz sınırları içerisinde eğitimle ilgili yeni düşünce sistemleri, yeni fikirler zaman geçtikçe artmaktadır. Ancak özel eğitim hizmetleri ve kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar hala yetersiz gelmektedir. Yapılmış olan alanyazın taramalarında kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların çeşitliliği gözler önüne serilmiştir. Bu çeşitliliğe örnek olarak yapılan bu araştırmalar genel anlamda okul yönetimi, öğretmen ve normal gelişim gösteren öğrenciler ile ilgilidir (Aktop 2018, Erden 2021, İmrak 2009, Kızılaslan ve Durukan 2020, Koçyiğit 2015, Özer 2023, Ünalan 2022, Odluyurt 2020 ve Tuş ve Arslan 2013).

Bu çalışmada ailelerin süreç için ne kadar önemli olduğu, süreci ne kadar iyi bildikleri ve ne kadarına dahil olabildiklerinin belirlenmesi ve incelenmesi amaçlanmıştır. Belirtilen yıllar arasında (2009-2023) incelenmiş olan araştırmalarda, araştırmamıza ışık tutma

niteliğinde olan bazı çalışmalar var olsa da araştırmaların birçoğu yalnızca aileleri içeren şekilde gerçekleştirilememiştir. Aileler ile birlikte çalışmalara okul öncesi öğretmenleri, branş öğretmenleri, rehber öğretmenleri ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin de katıldığı gözlemlenmiştir. Yapılan araştırmaların tamamına yakını okul öncesi eğitimi kurumlarında, ilkokullarda ve ortaokullarda gerçekleşmiş olup araştırmaya katılan çocukların aynı zamanda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine de devam ettikleri bilinmektedir. İncelenen çalışmalarda görüşmeler normal eğitim kurumlarında gerçeklemiştir, rehabilitasyon merkezinde görüşmeler olmamıştır.

Bu çalışmada rehabilitasyon merkezinde öğrenimine devam eden ve okul öncesi çağındaki özel gereksinimli kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin ailelerinin görüşleri alınmıştır. Çalışma, daha önceden yapılmış olan çalışmaların da devamı niteliğinde olabilecek, önceki çalışmalarda bulunan eksiklikleri giderebilecek şekilde olması planlanarak desenlenmiştir. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında ailelerin sunmuş oldukları görüşlerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının geliştirilmesine ışık tutabilecek nitelikte olabileceği düşünülmektedir.

İncelenen ilgili araştırmaların İmrak (2009), Koçyiğit (2015) genel sonuçlarına baktığımızda, araştırmaya katılan ailelerin özel gereksinimli bireylerin aileleri olduğu kadar normal gelişim gösteren bireylerin de aileleri olduğu görülmektedir. Araştırmalara katılan ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarından memnun oldukları fakat özel eğitim ile ilgili konularda bilgi eksikliklerinin olduğu belirlenmiştir. Aileler bu bilgi eksikliklerinin giderilmesi konusunda okul yönetiminin ve öğretmenlerinin kendilerine bilgilendirici toplantılar yapılmasının çözüm olabileceğini söylemişlerdir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılmış olan tüm katılımcıların araştırma sorularını uygun şekilde ve doğru şekilde cevapladıkları kabul edilmiştir.

Bu araştırmada tüm verilerin doğru olarak işlendiği ve sonuçlarının güvenilirlik testinden geçerek raporlaştırıldığı kabul edilmiştir.

1.5. Tanımlar

Özel Gereksinimli Birey: Çeşitli nedenlerden dolayı bireysel özellikleri ve eğitim yeterlikleri açısından beklenilen düzeyde olmayan, akranlarından belirgin farklılıkları olan bireylerdir (MEB, 2018).

Özel Eğitim: Özel gereksinimi olan öğrencilerin gereksinimlerinin karşılanması için tasarlanmış eğitim ve öğretim programı (MEB, 2018).

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi: Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından eğitsel tanılaması yapılan bireylerin eğitim almalarını sağlayan kurumlardır (MEB, 2018).

Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi: Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin uygun eğitim desteği alarak akranları ile birlikte aynı sınıf ortamında eğitim almalarıdır (MEB, 2018).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Özel Eğitim ve Özel Gereksinimli Çocuk

Günümüzde eğitim ve demokrasi anlayışının gelişmesiyle beraber her insanın eşit hak ve fırsatlardan faydalanması ve bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet alabilmeleri için bireysel farklılıkların dikkate alınması düşüncesi gelişim göstermiştir. Toplumda yaşayan bireyler arasında gelişimsel alanlar açısından farklılıklar vardır. Bu farklılıkların oluşma sebebi doğuştan olabileceği gibi sonradan da olabilmesidir. Bireyler arasındaki bu farklılıklara dikkat edilerek eğitim süreci bireyler için farklı olarak düzenlenmelidir (Erden, 2021)

Akranları içerisinde bireysel ve gelişim alanları açısından farklılık gösteren bireylere özel gereksinimli bireyler denilmektedir. Özel gereksinimli bireyler için özel eğitim olanakları sunulmaktadır. 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de özel gereksinimli birey "farklı nedenlerle kişisel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından farklı olarak beklenilen düzeyden anlamlı bir farklılık gösteren birey" şeklinde ifade edilmiştir. Özel eğitim ise, özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için özel yetiştirilmiş olan personel, özel düzenlenmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların gereksinim özelliklerine uygun olan ortamlarda sürdürülen eğitimdir (573 sayılı KHK). Metin (2018) ise özel eğitimi, normal gelişim göstermekte olan çocuklardan belirgin derecede farklı özelliklere sahip olan çocukların ihtiyaçlarına yönelik ve bu çocukların gelişim alanlarını en üst seviyede kullanarak yaşamsal becerilerini yerine getirmelerine yardımcı olacak hizmetlerin tamamı olarak tanımlamıştır.

2.1.2. Özel eğitimin amacı ve ilkeleri

Eğitimin en genel amacı bireyi içinde bulunduğu topluma ve gelecek yaşama hazırlamaktır. Özel eğitimin amacı ise, özel gereksinimli öğrencilerin mevcut potansiyellerini ve yeteneklerini geliştirmeyi hedeflemektir. Bunun yanı sıra özel gereksinimli öğrencilerin yetersizliklerinin engele dönüşmemesini amaçlar. Bu nedenle özel eğitimin temel amacının özel gereksinimi olan bireylerin gereksinimlerinin karşılanması olduğu söylenebilir (MEB, 2018) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin

(2018) altıncı maddesinde özel eğitim hizmetlerinin amacı "Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını amaçlar" şeklinde açıklanmıştır.

Yasal açıdan incelendiğinde ise özel eğitim, özel gereksinimi olan bireylerin yeteneklerinin ve ilgilerinin dikkate alınarak, bireyi bir sonraki eğitim kademesine ve hayata hazırlamaktır. Bu hedeflere ulaşılabilmesi için mevcut olan bazı ilkelere uyulması gerekmektedir. Özel eğitimin bu ilkeleri 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK'da şöyle sıralanmıştır:

– Özel gereksinimli tüm bireyler, özel eğitim hizmetlerinden faydalanır.
– Özel eğitim hizmetlerine erken başlanmalıdır.
– Özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireyleri sosyal çevrelerinden ayırmaya çalışmadan planlanır ve sürdürülür.
– Özel gereksinimli bireylerin, eğitim süreci içerisinde uyarlamalardan faydalanılarak akranları ile birlikte eğitim almaları önceliklidir.
– Özel gereksinimli bireylerin tüm eğitim kademelerinde eğitimlerinin devam ettirilmesi için tüm kurum ve kuruluşlar ile birlikte çalışılır.
– Özel gereksinimli bireyler için onlara yönelik eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının da bireyselleştirilmesi esas alınır.
– Ailelerin eğitim sürecinin her aşamasına aktif olarak katılmaları sağlanır.
– Özel eğitime ilişkin politikaların geliştirilmesinde, özel gereksinimli bireylerin fikirlerine önem verilir.
– Özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireylerin toplum içerisinde diğer bireylerle etkileşimde olabilecekleri ve karşılıklı uyum sağlayacakları şekilde planlanır.

Özel gereksinimli bireylerin özel eğitimden faydalanabilmeleri için bu ilkeler büyük önem taşımaktadır. Her özel gereksinimli bireyin mevcut potansiyeli ve becerileri belirlenmeli, ilgilerine ve özelliklerine uygun olan eğitim hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmalıdır. Özellikle gelişimsel ve akademik alanda akranlarından geri kalan

bireylerin erken yaşta belirlenebilmesi ve desteklenmesi özel eğitimde temel ilkelerden biridir.

2.1.3. Özel eğitimde anne baba

Özel eğitim sürecinin başarılı olabilmesi için ailenin okul ve öğretmenlerle iş birliği içinde olması ve tüm eğitim sürecine dahil olması önemli bir noktadır. Eğitimde meydana gelen yeniliklerle beraber ailelerin eğitim süreçlerine dahil edilmesi giderek büyük önem kazanmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin okulda öğrenmiş olduğu becerilerin okul dışında da tekrar edilmesini ve öğrenilmiş olan becerilerin kalıcı hale gelmesini sağlayan etken anne ve baba faktörüdür. Ailenin sürece etkin olarak katılması yalnızca kalıcı olan öğrenmeler ile sınırlandırılmamalı. Aile katılımı aynı zamanda olumlu olan davranışların da kazanılmasına, bireylerin motivasyonlarının artmasına ve okul hayatını daha çok sevmelerine, okula gitme eylemlerinde düzenli bir sürekliliğin arttırılmasına katkıda bulunan en büyük stratejilerden biri ailelerin sürece katılmasıdır (Epstein ve Sheldon, 2002).

Aile katılımı yalnızca belirli bir zamanda veya önceden belirlenmiş olan bir etkinliği kapsamamaktadır. Aile katılımı çocuğun tüm eğitim hayatı boyunca geçirdiği ve geçireceği süreye dahil olmayı kapsamaktadır. Ailelerin sürece katılması bireylerin gelişmesi noktasında son derece önemlidir. Bireyin gelişiminde devamlılığı sağlamak adına okul, aile ve toplumun iş birliği içinde olması ve ortak hareket edebilme kavramının oluşturulması gerekmektedir (Epstein, 1995).

Özel gereksinimli bireylerin eğitim alanında ihtiyaç duydukları noktaları karşılayabilmek ve onlara gereken desteği sağlayabilmek ailenin çocuğa göstermiş olduğu ilgi ve öncelikle ilişkilidir. Aile ne kadar çok çocuklarının durumlarını kabul etmeye yaklaşırsa ve yetersizlik grubunu ve özelliklerini tanırsa eğitime katılmaları o derecede etkili olabilecektir (Odom, 2000).

2.2. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi

Eğitim, doğum öncesi dönemden başlayıp ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç içerisinde bireyin olgunlaşması ile paralel olarak ortaya çıkan bazı kritik dönemler vardır. Okul öncesi dönem ya da 0-6 yaş arası dönem olarak ifade edebileceğimiz bu dönem insan gelişimi açısından kritik dönem olarak kabul edilmektedir (Yavuzer, 1997).

Okul öncesi eğitim, çocukların gelişim düzeylerine uygun olan ve geniş uyaranların bulunduğu çevre olanağı sunan, gelişim alanlarının tamamını destekleyen, yakın çevresini ve milletini tanımanın yanı sıra ona dünya ile ilgili evrensel değerleri de aşılayan, isteğe bağlı ve planlı bir şekilde olan davranış kazandırma dönemidir (Kundakçı, 2013).

Bir ülkenin ekonomik ve sosyal alanda gelişebilmesi toplum içerisinde yaşayan bireylerin eğitim kalitelerinin iyi olması ile doğru orantılıdır. Bu nedenle toplum içerisindeki bireylerin eğitim olanaklarından en iyi şekilde yararlanabilmeleri gerekmektedir. Eğitim olanaklarından en iyi şekilde yararlanabilmek için eğitim sürecinin en başından yani erken çocukluk eğitimi olarak adlandırılan süreçten başlanması gerekmektedir. Erken çocukluk eğitimi çocukları ilköğretime hazırlayan, sosyal alandaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen, evdeki mevcut eğitim olanaklarını destekleyen ve gelişim alanlarını desteklemeyi hedef alan bir programdır (Arslanargun ve Tapan, 2011).

Okul öncesi eğitimin gelişim süreci ve yaygınlaşma seviyesi incelendiğinde ülkeler arasında farklılıklar olsa da tüm dünya ülkelerinin bu konuda bilinçlendiği ve hassasiyet gösterdiğini söylemek mümkün olacaktır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile okullaşma oranları istatiksel olarak aynı orada artmaktadır. Bu doğrultuda ülkeler için sosyal politikaların geliştirilmesi ve yaygın hale getirilmesi çalışmalarına özellikle vurgu yapılmaktadır. Toplumsal ve kültürel nedenlerden dolayı okul öncesi eğitim seviyesinde ülkeler arası farklılıklar olmasına karşın, bu konunun daha fazla vurgulanıyor olmasının birden fazla ortak nedeni olduğu ileri sürülmektedir. Bunlar (Erbay, 2008: 6):

– Aile yapısının geniş aileden çekirdek aileye dönmesi
– Artan şehirleşme ile akrabalar ve yakınların çocuklara olan bakım desteklerinin azalması
– Kadınların iş hayatında yer alma seviyelerinin artması
– Artan şehirleşme ile apartman hayatına geçilmesi ve çocukların hareket alanlarının büyük ölçüde azalması
– Ailelerin, çocukların eğitimi ile ilgili bazı eksikliklerinin olduğunu fark etmeleri
– Çocuk psikologlarının, çocuklarla ilgili sağlık ve büyüme alanında ulaştığı bilgiler

Okul öncesi dönem içerisinde çocukların eğitim hedefleri tespit edilirken yalnızca çocuğu düşünmek yanlış olacaktır. Çocuk içinde bulunduğu ailesi ile bir bütündür. Çocuğun okul öncesi dönemde eğitim süreci planlanırken anne ve babaların da eğitime dahil edilebileceği şekilde planlama yapılması ve anne-baba eğitimini de içine alan hedefler belirlemek gerekmektedir (Üstün, 1993).

Okul öncesi eğitim sürecinde çocuk ve aileden sonraki önemli ögelerden biri de eğitim sürecini düzenleyen ve yöneten öğretmenlerdir. Öğretmenin süreçte etkin kişi olması, kendi dönemi içerisinde eğitim gördüğü deneyimlerini içinde bulunduğu çağın beklentileri düzeyine göre yenilemesi ve zenginleştirmesi eğitimin kalitesini de arttırmaktadır (Başal, 1998).

Okul öncesi eğitim, zorunlu olarak okula başlama yaşına gelmemiş olan çocukların fiziksel, sosyal, zihinsel ve duygusal gelişimlerinin düzenlenmiş bir ortam içerisinde daha iyi gelişebilmesini sağlayan, yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlayan ve destekleyen, onları ilköğretim dönemine hazırlayan bir eğitim devresidir. Çocukların zihinsel, sosyal, bedensel gelişimlerinin %70'i bu kritik dönem içerisinde tamamlanmaktadır. Zihin gelişimi ile beraber diğer gelişim alanlarının da büyük oranda bu dönem içerisinde tamamlandığının biliniyor olması, okul öncesi dönem içerisinde uygulanacak olan eğitimin, sunulacak olan etkinliklerin önemini büyük ölçüde arttırmaktadır (Ramazan ve Demir, 2011).

2.3. Okul Öncesi Dönemde Özel Eğitim

Okul öncesi eğitim dönemi hem normal gelişim gösteren çocuklar hem de özel gereksinimli çocuklar için oldukça önemli bir zaman dilimidir. Zihin bu dönem içerisinde edinilmiş olan bilgiler ve becerileri tüm hayatında kullanabileceği şekilde kodlar. Yeni gelecek olan her bir bilgi, önceden kazanılmış olan ön bilgilerin süzgecinden geçirildikten sonra yerini alır. Bu yıllar içinde kazanılmış olan birçok davranış, ilerleyen yaş dönemlerinde kendini gösterebilme fırsatı bulacaktır. Bu nedenle okul öncesi dönem içerisinde edinilmiş ve edinilecek olan her türlü bilgi çok önemlidir (Özdoğru, 2021).

Gelişimsel anlamda geriliği var olan ya da olma ihtimali olan çocuk ve ailenin de içinde bulunduğu durumun etkilerini olabildiğince azaltmak ve çocuğun sağlıkla gelişmesini, ailelerin ihtiyaçlarının en üst seviyede desteklemek, çocuğun ve ailesinin durumunu

anlayabilme, değerlendirebilme ve tüm bunlara uygun hizmet sunulması gibi konular özel eğitim kapsamı içerisinde yer almaktadır (Cavkaytar ve diğerleri, 2006).

Ülkemizde okul öncesi dönem içerisindeki özel gereksinimli çocuklar, sunulmuş olan özel eğitim hizmetlerinden yeterince faydalanamamaktadır. Gelişmiş ülkelerde konulan erken tanı ve erken eğitim almaya başlayan çocuklar, gelişimleri açısından oldukça büyük farklılıklar göstermektedir. Bahsettiğimiz grupta yer alan çocuklar ilerleyen yaş dönemlerinde ailelerine ve toplumun diğer fertlerine yük olmaktan kendilerini kurtarabilmektedirler (Güven, 1992).

Özel gereksinimli bireylere verilecek olan eğitim hizmetleri bireyin gereksinim durumlarına dikkat edilerek alanında uzman olmuş kişiler tarafından verilmelidir (Cavkaytar, 2019). Okul öncesi dönemde özel eğitim ile ilgili yapılan çalışmalar, 0-6 yaş dönemi içerisinde bulunan ve bazı gereksinimlere ihtiyaç duyan çocuklara, çocukların ailelerine alanında uzmanlaşmış kişiler tarafından verilen eğitim hizmetlerinden meydana gelmektedir. Bu eğitim hizmetleri çocuğun yaşı ve gelişim durumlarına göre ev ya da okul gibi mekanlarda gerçekleşebilir (Başal, 2003).

Türkiye'de özel gereksinimli çocuklara 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006) çerçevesinde hizmet verilmektedir. Özel gereksinimli çocukların bazıları kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi yapılan okul öncesi eğitim kurumlarında akranları ile birlikte eğitimlerine devam edebilirken, diğer bir bölümü ise bu eğitim olanaklarından yararlanamamaktadır. Yine bazı özel gereksinimli çocuklar yalnızca bireysel olarak özel eğitim hizmetlerinden yararlanırken, diğer bir bölüm hem bireysel olarak hem de okul öncesi eğitim kurumlarında hizmet alabilme imkânı bulmaktadırlar. Bazıları ise her iki hizmetten de yararlanamamaktadır (Bakkaloğlu, 2013).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde belirtildiği gibi özel eğitimde, eğitsel tanılama ve değerlendirmenin erken yapılması oldukça önemlidir. Bu nedenle erken tanı ve eğitim sürecinin önemi giderek artmaktadır. Erken tanı ve erken eğitim, sürecin başarılı ilerleyebilmesi ve sonucun olumlu olabilmesi için bir gerekliliktir. Bu nedenle fark edilebildiği ilk andan itibaren tanının konulmuş olması gerekmektedir. Böylelikle bebeğin tüm gelişim alanları desteklenebilir ve gerçekleşebilecek olan zedelenmenin

kısmen de olsa önüne geçilebilir. Özel gereksinimli bireylere konulacak erken tanının haricinde bu bireylerin aileleri için yapılandırılacak bilgilendirme ve doğru destek de süreci en olumlu şekilde ilerletecektir (Doğan, 1992).

2.4. Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi

Özel gereksinimli çocukların toplumsal yaşam içerisinde uyumlu şekilde yaşayabilmeleri için temel eğitim basamağı olan okulöncesi dönemde bulundukları duruma uygun eğitim almaları gerekmektedir. Bu eğitimi almaları sağlanırken, çocukların en az kısıtlayıcı ortam içerisinde bulunmaları özel gereksinimli çocukların akranları ile karşılıklı iletişim halinde olmalarını sağlayacaktır. Bu da yalnızca tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme ile mümkün olabilecektir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine alınması için uygun olan en iyi zaman okul öncesi dönemdir. Ülkemizde okul öncesi eğitim programları hazırlanırken normal gelişim gösteren çocukların yetenek ve becerileri doğrultusunda hazırlanır ve özel gereksinimli çocuklar için de program içerisinde rahatlıkla uyarlamalar yapılarak kullanılabileceği ifade edilmiştir. Özel gereksinimli çocukların akranları tarafından kabul görmeleri, diğer eğitim kademelere kıyasla okul öncesi eğitim sınıflarında daha kolay olmaktadır. Sosyal kaynaşma daha kolay sağlanmaktadır. Böylelikle özel gereksinimli çocuklar sınıf içerisinde kendilerini daha iyi hisseder ve davranış problemlerinin yaşanması olasılığı da azalır (I. Özürlüler Şurası, 1999).

Okul öncesi dönemde kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu kadar özel gereksinimli çocuklarda da gelişim hızlanmaktadır. Özel gereksinimli çocuklar normal akranları ile aynı ortamda olduklarında sosyal olarak moral kazanırlar ve sınıf içerisindeki akranlarından olumlu davranışlar kazanabilirler. Aynı durum özel gereksinimli çocukların aileleri için de geçerlidir; özel gereksinimli çocukların aileleri çocuklarının normal gelişim gösteren çocuklar ile beraber eğitim almasından dolayı sosyal-duygusal olarak çok daha iyi hissedebilirler (Eripek, 2003).

2.5. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Tanımı

Dünya nüfusunun hızla arttığı dönem içerisinde özel gereksinimli olarak dünyaya gelmiş olan bireylerin sayısında da artış yaşanmaktadır ve özel gereksinimli bireyler eğitim

süreci içerisinde daha fazla yer almaya başlamaktadır. Özel gereksinimli olan bu bireylerin normal gelişim göstermekte olan akranları ile beraber eğitim gördüğü eğitim programlarına da ilgi giderek artmaktadır (Odom, 2000). Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de gerçekleştirilerek normal gelişim gösteren akranları ile beraber resmi ve özel olmak üzere; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın öğretimlerde sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim hizmetleri kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi olarak ifade edilmektedir (MEB, 2018).

"Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi, özel gereksinimli bireylerin gerekli olan hizmetlerin sağlanmış olması şartıyla, tam ya da yarı zamanlı olacak şekilde kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan sınıflarda eğitim sürecinin gerçekleşmesi durumudur" (Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2005, s. 33). Bir başka tanıma göre *"kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi, özel gereksinimi olan bireyin toplumdan ayrılmadan, akranları ile beraber ve onlarla etkileşime girmesini sağlayabilen ve kendisine yetebilecek düzeye gelmesini sağlayabilecek bilgi ve beceriyi edinmesine imkân sağlayan, uygun eğitim metotlarının kullanıldığı ve normalleşme basamakları üzerine kurulmuş olan eğitimdir"* (Kılıç, 2011, s. 16).

Batu ve Kırcaali-İftar'a (2005) göre günümüzde eğitim ile ilgili en fazla kullanılan kavram kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi kavramıdır. 2019-2020 yılları içerisinde 345.637 birey kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine dahil edilirken, 160.404 birey ise diğer özel eğitim ortamlarında eğitim görmektedir (MEB, 2021). Bu sayılar incelendiğinde kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde yapılacak uygulamaların verimli olabilmesi ülkemizdeki özel gereksinimli bireyler açısından oldukça önemlidir. Özel gereksinimli bireylerin toplum içerisinde bağımsız olarak yaşayabilen bireyler olmaları için toplumsal anlamda uyum ve özbakım becerilerine sahip olabilmelidirler (Karaca, 2018).

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde amaç; özel eğitime gereksinim duyan bireylerde istendik davranışların oluşmasını sağlamak, mevcut potansiyellerini en iyi şekilde kullanabilmesini sağlamak ve toplum içerisinde uyumlu yaşayabilmelerini kolaylaştırmaktır (Battal, 2007). Keleş ve Emiroğlu (2020) ise kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde amacın, özel gereksinimli bireylerin mevcut potansiyellerini fark edebilmesi

ve geliştirebilmesi adına kendisinden emin ve güvenli hissedebileceği bir eğitim-öğretim ortamı yaratılması olduğunu ifade etmiştir.

2.6. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminin Tarihçesi

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin tarihine baktığımızda geçmiş dönemlerde özel gereksinimli öğrencilerin ayrıştırılmış eğitim ortamları içerisinde, normal gelişim gösteren öğrencilerden ayrı sınıflarda, özel eğitim okullarında ya da normal okullar içerisinde özel eğitim sınıflarında eğitim aldıkları görülmektedir. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine başlanmasının farklı nedenleri olmuştur. İlk önce ABD'de 1950'li yılların başlarında çocukları özel eğitim okuluna giden veliler bir araya gelmiş ve gönüllü gruplar kurmuşlardır. Bu veliler her çocuğa imkân verildiği takdirde öğrenebileceğini ve bu imkânın çocuklarına verilmesi gerektiği düşüncesini savunmuşlardır. Veliler bu imkânın kendi çocuklarının normal gelişim gösteren çocuklarla aynı sınıf içerisinde eğitim alabilecekleri şekilde olduğunu savunmuş ve eğitimde eşitlik haklarını elde etmeye çalışmışlardır (Battal, 2007; Batu ve Kırcaali-İftar, 2005; Nizamoğlu, 2006; Toy, 2015). Eğitim uzmanları ise 1960'lı yıllara geldiğimizde özel gereksinimli bireyler ile normal gelişim gösteren bireylerin aynı eğitim ortamı içerisinde olmaları gerektiğini sorgulamaya başlamışlardır. Tüm çocuklar için eğitimde eşitlik imkanının olması gerektiği görüşü çerçevesinde kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Nizamoğlu, 2006).

1950'li yılların başlarında İskandinav ülkelerinde 'Normalleştirme' kavramı oluşmuş ve kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ihtimali eğitimciler tarafından irdelenmeye başlanmıştır (Toy, 2015). Ortaya çıkan bu normalleştirme kavramı yalnızca özel gereksinimli çocuklar ile normal gelişim gösteren çocukların aynı eğitim ortamlarında olmalarını amaçlamamış, aynı zamanda özel gereksinimli çocukların yaşam şartlarının toplum ile uyumlu hale de gelmesini amaç edinmiştir (Sucuoğlu, 2009). Devamında ise kaynaştırma/bütünleştirme eğitimleriyle ilgili çeşitli bilimsel araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların sonunda 1950'li yıllardaki mevcut bulunan özel eğitim sınıflarında eğitim gören çocukların hedeflenen başarılara ulaşamadıkları, hatta birçok problem yaşandığı gözlemlenmiştir (Kargın, 2004). Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde ise çocuklar üzerinde bulunan etiketlenmenin ortadan kalktığı, çocuğun sosyal ortamlarda yükselmeler yaşadığı, daha iyi bir öğrenme ortamı oluşturduğu, çocuğun

ihtiyacına göre yeterli düzeyde eğitim alabilmesinin kolaylaştığı ortaya çıkmıştır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005).

2.7. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Modelleri

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ortamları düzenlenmelidir. Okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri, normal gelişim gösteren bireyler ve öğrencilerin velilerinin tutumları kaynaştırma/bütünleştirme eğitimindeki mevcut başarıyı doğrudan etkilemektedir. Türkiye'de kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi uygulamaları üç şekilde gerçekleşmektedir. Bunlar tam zamanlı, yarı zamanlı ve tersine kaynaştırma/bütünleştirme çeşitleri olarak sınıflandırılmaktadır (Karaca, 2018).

2.7.2. Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme:

Özel gereksinimli çocuğun sınıf kaydı genel eğitim sınıfındadır ve çocuk bu sınıf içerisinde tam zamanlı olarak eğitim görür. Özel gereksinimli öğrenci için eğitim programları bireysel hale getirilir, gerekli olan materyaller sağlanır ve sınıf içi ortam düzenlenir. Öğrencinin destek eğitim alması sağlanır (Batu-Kırcaali-İftar, 2005). Özel gereksinimli öğrenciler okul içerisindeki sınıflara eşit olarak yerleştirilmelidir. MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam etmekte olan özel gereksinimli öğrencilerin olduğu sınıflar için belirli sınıf mevcutları oluşturmuştur. Okul öncesi sınıflarında özel gereksinimli bir öğrenci bulunduğunda 20, iki özel gereksinimli öğrenci bulunduğunda 10 öğrenciyi aşmayacak şekilde sınıf mevcutları ayarlanmalıdır. Diğer eğitim kademelerinde ise sınıfta özel gereksinimli bir öğrenci bulunması durumunda 35, iki özel gereksinimli öğrenci bulunması durumunda 25 öğrenciyi aşmayacak şekilde sınıf mevcutları ayarlanmalıdır (MEB, 2013).

2.7.3. Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme:

Özel gereksinimli öğrencinin sınıf kaydı özel eğitim sınıfındadır ancak öğrencilerin bireysel özelliklerine göre başarı gösterebilecekleri derslerde ve etkinliklerde normal gelişim gösteren akranlarının bulunduğu genel eğitim sınıfları içerisinde eğitim alabilmektedir (Cankaya ve Korkmaz, 2012). Bu bağlamda özel gereksinimli öğrenciler bazı derslere kaynaştırma/bütünleştirme sınıflarında, ders harici etkinliklere ise normal gelişim gösteren akranları ile beraber genel eğitim sınıflarında katılırlar (Özel Eğitim

Hizmetleri Yönetmeliği, 2012). Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme modeli genel ifade ile akademik başarı konusunda düşük başarı gösteren özel gereksinimli öğrenciler içindir ve sosyal gelişim-iletişim becerilerini arttırmaya yöneliktir (Akcan, 2013).

2.7.4. Tersine kaynaştırma/bütünleştirme:

Tersine kaynaştırma/bütünleştirme özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmeleri amacı ile normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilerin bulundukları sınıfa aralıklı zaman dilimlerinde gitmeleri ile yapılandırılmış bir ortamı gerektirmektedir (Wooten & Mesibov, 1986, Schoger, 2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği madde 23'te ise tersine kaynaştırma/bütünleştirme, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilerle aynı ortam içerisinde eğitim almaları yolu ile veya normal gelişim gösteren öğrenciler için okul ve kurumlar içerisinde ayrı sınıf açılması ile uygulanabilmesi şeklinde ifade etmiştir.

2.8. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminin Amaçları

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi uygulanmasında amaç, özel gereksinimli bireyleri akranlarından ayrı tutmaksızın aynı eğitim ortamı içerisinde eğitim olanaklarından faydalanmalarını sağlamaktır. Özel gereksinimli bireylere ihtiyaç duyduğu eğitim desteğini vererek yetersizlik ve başaramama duygusundan arınmalarını ve kendilerine uygun olan eğitim desteği sağlandığından başarabilecekleri gerçeğine inanmalarını sağlamaktır (Özer, 2023).

Ashley (1979), kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin amaçlarını şu şekilde ele almıştır;

- Özel gereksinimli öğrenciler için ayrı sınıf ve ayrı okul damgasını ortadan kaldırmak
- Özel gereksinimli çocukların sosyal hayata uyumlarını sağlamak,
- Özel gereksinimli bireyler için daha uygun bir çevre oluşturmak,
- Özel gereksinimli bireylere daha gerçekçi bir yaşam ortamı oluşturmak,
- Her çocuk adına kabul edilebilir bir eğitim olanağı sağlamak,
- Daha fazla özel gereksinimli bireye ulaşabilmek,
- Özel gereksinimli bireyler ile normal gelişim gösteren bireylerin birbirinden ayrı tutulmasını hedefleyen kurumlardan uzaklaşmayı sağlamaktır (Aktaran: Özbaba, 2000).

Booth (1987), Schulz, Carpenter ve Turnbull (1991) ise kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin amaçlarını 4 maddede sıralamıştır;

- *"Özel okul ve özel sınıf kavramının oluşturduğu algıyı ortadan kaldırmak,*
- *Özel gereksinimli bireyin sosyal statüsünü arttırmak,*
- *Daha uygun maliyetli ve daha iyi bir eğitim çevresi yaratmak,*
- *Daha fazla sayıda çocuğun eğitimini gerçekleştirmektir"* (Aktaran: Özgür, 2015, s. 45).

Yapılmış olan tanımların ışığında kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin amacı özel gereksinimi olan bireylerin normal gelişim gösteren bireyler ile, normal eğitim sınıfları içerisinde eşit eğitim olanakları altında ihtiyaç duydukları eğitimden faydalanmalarını sağlamaktır.

2.9. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminin Yararları

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin bu eğitim süreci içerisinde yer alan özel gereksinimli bireylere, özel gereksinimli bireylerin ailelerine, normal gelişim gösteren bireylere ve ailelerine ve öğretmenlere sağladığı faydalar mevcuttur (MEB, 2010). Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin temel anlayışı özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranları ile bir arada eğitim alması, toplumla bütünleşmesidir. Bu bütünleşme özel gereksinimli bireylerin topluma dahil olabilmesiyle mümkün olacaktır. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi özel gereksinimli bireylere bu olanağı sunarak bireylerin yalnızca zihinsel olarak değil, sosyal-duygusal olarak da gelişmelerini sağlayacaktır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi özel gereksinimli bireyler ve ailelerinin yanı sıra normal gelişim gösteren bireyler ile öğretmenler için de fayda sağlar. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içerisinde yer alan normal gelişim gösteren çocukların, özel gereksinimli çocuklara yardım etmeleri ve onların farklı özelliklere sahip olan bireyler olduklarını kavramaları normal gelişim gösteren çocukların sosyal-duygusal gelişim alanlarına olumlu yönde katkı sağlayacaktır (Güzel Özmen, 2003; Batu ve diğerleri, 2005).

2.10. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitiminde Engeller

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi uygulanırken bazı engeller ile karşılaşmak oldukça olası bir durumdur. Bu engeller kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi esnasında mevcut durumda olan her türlü sebepten kaynaklanabilir. Bu engellerin neler olabileceği ise şu şekilde sıralanmıştır;

Öğretmen Tutumları: Sınıflarda öğrencileri birinci dereceden izleyebilen ve denetleyebilen kişi öğretmenlerdir. Bu sebeple öğrencisine karşı olumlu/olumsuz tutumları eğitim sürecini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bazı durumlarda mesleki becerilerini geliştirememiş öğretmenler sınıflarında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi istemeyip, sınıfında mevcut olan öğrencilere de olumsuz tutumlar sergilemektedir. Öğretmenlerimizin normal gelişim gösteren her bireyin ileride bir gün özel eğitime tabi olabileceğini unutmaması ve bu şekilde davranması beklenir (Sucuoğlu ve Kargın, 2008).

Yetişmiş Personel Eksiği: Özel eğitim ve özellikle kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ülkemizde oldukça geç gelişim gösteren bir eğitim alanı olmuştur. Her gün gelişen ve büyüyen dünyada bu gelişimlere ayak uydurarak teknolojiyi eğitime uyarlamak zorundayız. Sınıf içi-dışı materyaller, öğretmen eğitimleri bu süreçte arttırılmalıdır. Bu alanda yetişmiş öğretmen sayısının azlığı özel eğitim alanında uzman olmayan kişilerin kendilerini uzman gibi görüp eğitimlerin kalitesizleşmesine sebep olmuştur. Bu sebeple uzmanlar için eğitimler ve seminerler önem taşımaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2008).

Fiziksel Yapı Eksiklikleri*:* Özel gereksinimli bireylerin eğitim sırasında kullanmış oldukları materyaller de farklılık göstermektedir. Buna sınıf içindeki küçük materyallerden okulun fiziki yapısının uygunluğuna kadar pek çok unsur dahil olmaktadır. Merdiven yerine asansör kullanılmaması, lavaboların çocukların fiziksel şartlarına uygun inşa edilmemesi, sınıflarda ses yalıtımlarının olmaması gibi etkenler eğitimi sekteye uğratabilir (Özokçu, 2016).

2.11. Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimini Başarıya Ulaştıran Etkenler

Özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren çocuklar ile birlikte normal eğitim sınıflarında kaynaştırılması, öğretmenleri, okul yönetimi ve aileleri için uzun dönemli ve planlı bir süreç gerektirir. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarılı olabilmesi için

şartlar ve imkanlar dikkatli incelenmelidir. Eğitim içerikleri ve kaynaklar özel gereksinimli çocuklara uygun bir şekilde hazırlanmalıdır (Blair, 1985).

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarıya ulaşabilmesi noktasında özel gereksinimli çocukların ve normal gelişim gösteren çocukların birbirlerini kabul etmeleri, arkadaşlık ilişkilerini güçlendirmeleri en önemli etken olarak düşünülebilir. Odom (2000)'a göre; okul öncesi dönem içerisinde normal gelişim gösteren çocuklar, özel gereksinimli arkadaşları yerine normal gelişim gösteren arkadaşları ile oyun oynamayı tercih etmektedirler. Bu noktada sınıf öğretmenlerinin ve ailelerin çocuklara yaklaşımları önem kazanmaktadır. Onların özel gereksinimli çocukları için göstereceği kabul görme davranışı kendi çocukları tarafından model alınacaktır.

Özel Gereksinimli Çocuk: Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine dahil edilmiş olan bu çocukların eğitim hayatlarının başlamasının ardından fark edilmeleri ve tanı almalarıyla birlikte bu sürece uyum sağlayabilmeleri adına ailelerinin, öğrencinin ve sınıf öğretmeninin süreçle ilgili bilgilendirilmesi, sınıfın fiziki özelliklerinin özel gereksinimli öğrenciye uygun hale getirilmesi ve akranlarının da özel gereksinimli öğrenciye uygun olması son derece önemlidir (Özer, 2023).

Erken Tanılama**: "***Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde ilk ve en önemli adım erken tanılamadır. Erken tanılamanın önemini belirten Maria Montessori özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyacının erken tanılama ve erken eğitim almanın tıbbi süreçlerden daha önemli olduğunu belirtmiştir"* (Aktaran: Pınar, 2006, s. 72).

Normal Gelişim Gösteren Çocuk: Özel gereksinimli çocukların eğitim ortamında akranları ile etkileşime geçmesi ve sosyal ortamlarda kabul görmesi adına sınıf öğretmenlerinin, sınıf içerisindeki normal gelişim gösteren çocukları özel gereksinimli çocuklar ile ilgili bilgilendirmesi ve onları bu duruma alıştırması gerekmektedir (Batu, 2005). Normal gelişim gösteren bireyler, özel gereksinimli bireylerle etkileşimde bulunup onlarla arkadaşlık ilişkilerini güçlendirerek rol model olurlar ve bu şekilde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine katkıda bulunurlar (Güven ve Aydın, 2007).

Öğretmen: Okul öncesi eğitim dönemi içerisinde öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir. Öğretmenin en önemli görevi, sınıf içerisindeki öğrencilerin gelişim özelliklerini iyi

bilmesi ve eğitim planlaması yaparken bu özellikleri dikkate almasıdır. Öğretmenler kendi alanları ile ilgili yeterli düzeyde bilgiye sahip olmalı ve sınıf içerisindeki gözlem yetenekleri çok iyi olmalıdır. Böylelikle çocukları daha yakından tanıma fırsatı bulur ve ortaya çıkabilecek olan davranış problemlerini öncesinde sezebilir (Kandır, 2001). *"Öğretmenlerin özel eğitim alanında bilgi sahibi olması, kaynaştırma/bütünleştirme eğitimiyle ilgili eğitimler alması ve öğrencilerin gelişim aşamalarında etkili olmaları beklenir. Öğretmenler kendilerini devamlı olarak yenilemeli ve kendilerini devamlı olarak yetiştirmelidirler*" (Özyürek, 2019, s. 18).

Aile: Normal gelişim gösteren ya da özel gereksinimli çocuk için ailenin yeri çocukların gelişiminde oldukça önemli bir rol oynar. Eğitim kademelerinde özellikle okul öncesi dönem içerisinde ailenin rolü daha da önemlidir. Özel gereksinimli çocuğa sahip aileler çocuklarının gelişim özelliklerini iyi bilmeli, yetersizlik grubunu iyi tanımalı ve çocuklarının ihtiyaç duyabilecekleri her durumu bilmelidirler (İmrak, 2009).

> Aile üyelerinin sınıfa olan ziyaretleri normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinin de özel gereksinimli öğrencilerin aileleri ile olan ilişkileri açısından önemli olabilmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin bu ziyaretler sonrasında özel gereksinimli çocuklar ile ilgili empati düzeyleri artacaktır ve kendi çocukları için olumlu bir rol model olabileceklerdir (Sucuoğlu ve Kargın, 2014; s. 64-67).

Okul Yönetimi: Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin en iyi şekilde uygulanabilmesi ve kaynaştırma/bütünleştirmede yer alabilecek tüm etkenlerin, üzerine düşen her görevi yapabilmesi adına okul yönetiminin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin gerekliliğine ve önemine inanması gerekir. Okul yönetimi kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içerisinde yer alabilecek her personelin iş birliği içerisinde çalışabilmeleri açısından oldukça önemlidir (Batu ve diğerleri, 2005). Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içerisinde personelin birliktelik ve uyum içerisinde olması kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için olmazsa olmaz bir unsurdur. Birlik içerisinde hareket edilmesi olumsuz duygu durumlarını ortadan kaldırır ve ön yargı oluşturabilecek davranışların oluşmasını engeller *(*Yücelkan, 2022).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı:

> Genel anlamda eğitim sınıfları içerisinde uygulanan eğitim programları tüm öğrenciler için aynıdır. Fakat gelişimsel olarak farklı özelliklerde olan çocuklar için her bir eğitim programının ayrı ayrı olacak şekilde tasarlanıp uygulanması gerekmektedir. Bu şekilde özel gereksinimli bireyler için hedeflenen davranışların gerçekleştirilmesi daha kolay olabilecektir (Öncül, 2003, s. 27).

Fiziksel Koşullar: Kaynaştırma/bütünleştirme sınıfları için en önemli etken, fiziksel ortam ve öğretmenlerin ilgilenebileceği kadar sayıda öğrenci ile bir arada olmasıdır. Okul öncesi sınıflarda kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olması durumunda sayının en fazla 14 öğrenciden oluşması önerilmektedir. Sınıf mevcudunun az sayıda olması öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme ile ilgili olumsuz tutumlarının yok olmasına neden olabilir. Kaynaştırma/bütünleştirme sınıfları çocuklar için dikkat çekici ve eğitime teşvik edici şekilde düzenlenmelidir. Böylelikle çocuklar sınıf içerisinde birbirleriyle daha kolay iletişime geçebilir ve daha rahat hareket edebilirler (Batu ve diğerleri, 2005).

Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Değerlendirme kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin son basamağı ve olmazsa olmazıdır. Değerlendirme özel gereksinimli çocuklar ve onların aileleri için uygulanmalıdır. Değerlendirme uygulaması kaynaştırma/bütünleştirme programlarının planlanması ve uygulanması noktasında bilgi toplanması amacı ile yapılır. Bu amaç doğrultusunda çocukların bireysel ve grup içi gelişimleri değerlendirilir. Okul öncesi dönemde yapılacak olan değerlendirmede çocukların gelişimlerini destekleyen her türlü etken de değerlendirilmelidir. Değerlendirme sonuçlarında çocuklara ve çocukların ailelerine verilecek olan hizmetlerin içeriği değiştirilebilir, geliştirilebilir (McConnell, 2000).

2.12. İlgili Araştırmalar

2005 ve 2023 yılları arasında yapılmış olan tez çalışmaları ve makaleler incelendiğinde; çoğunlukla yapılmış olan çalışmaların öğretmen görüşleri, üniversite öğrenimine devam eden öğretmen adaylarının görüşleri ve normal gelişim gösteren bireylerin ailelerinin görüşleri alınarak yapıldığı tespit edilmiştir. Fakat araştırmaların incelenmeye başlanmış olduğu tarihten günümüze kadar gelen süre içerisinde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içerisindeki öğrenci sayısının artmış olması ve öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme

eğitimi konusunda bilgilerinin teorik düzeyde kalması kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile ilgili yapılacak olan çalışmaların artmasını zorunlu hale getirmiştir (MEB, 2018).

Eğitim sürecinin tamamında olduğu gibi kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde de eğitim sürecinin başarılı bir şekilde ilerlemesi ve tamamlanması aile-okul-öğrenci iş birliği ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına ilişkin yapılan araştırmalarda yalnızca ailelerin ya da yalnızca öğretmenlerin görüşlerinin alınması süreç içerisinde yeterli olmayacaktır. Bu çalışmanın yapılması planlanırken incelenmiş olan tez ve makaleler içerisinde araştırma konusuna yakınlık derecesi en yüksek düzeyde olan araştırmalar çalışmamız için yol gösterici olacağı düşünülerek bu bölümde özetlenmiştir.

İmrak (2009), yapmış olduğu çalışmada okul öncesi dönemde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin öğretmen ve aile tutumları ile kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesine ilişkin bir çalışma yapmıştır. Araştırma Adana ilinde MEB'e bağlı anasınıfları ve bağımsız anaokullarına devam eden normal gelişim gösteren çocuklar ile kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden çocuklar; çocukların öğretmenleri ve aileleri ile yapılmıştır. Araştırma nitel ve nicel çalışmanın bir arada olduğu bir çalışmadır ve tarama modeli esas alınmıştır. Veri toplama aracı olarak Okulöncesi Dönemde Entegrasyona Karşı Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise SPSS programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular ise; kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden çocuklardan zihin yetersizliği olan çocuğa sahip bir aile kaynaştırma/bütünleştirme eğitimini sakıncalı bulurken diğerleri sakıncalı bulmamıştır. Normal gelişim gösteren çocuğu bulunan ailelerden 127'si sakıncalı bulduğunu, 140'ı ise sakınca bulmadığını belirtmiştir. Ailelerin %79,4'ü kendi çocuklarının fiziksel yetersizliği olan bireylerle eğitim almalarında sakınca görmemektedir. Araştırmanın sonucunda normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ve özel eğitim esnasında bilgilendirilmesi gerektiği, öğretmenlerin mesleki yeterlilik konusunda kendilerini geliştirmeleri gerektiği tespit edilmiştir.

Ünal ve Saban (2014), yapmış oldukları çalışmada kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma/bütünleştirmeye yönelik tutumlarını inceledikleri bir araştırma yapmışlardır. Araştırma Adana ilinde devlet okullarına devam

eden hafif ve orta düzeyde zihin yetersizliği olan ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin aileleri ile yapılmıştır. Araştırmaya 100 aile katılmıştır. Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Özbaba (2000) tarafından geliştirilmiş olan Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizi SPSS 11.5 programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgularda ise; araştırmaya katılmış olan ailelerin %61'i çocuklarının almış oldukları kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminden memnun olduğunu, %26'sı kısmen memnun olduğunu, %11'i ise memnun olmadıklarını söylemişlerdir. Memnun olmayan ailelerin sebepleri ise öğretmenleri, çocukları ve kendilerinden kaynaklanan problemlerden dolayı olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmanın sonucunda ailelerin çoğunluğunun kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarından memnun oldukları fakat kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında bilgi eksikliği yaşadıkları tespit edilmiştir.

Koçyiğit (2015), yapmış olduğu çalışmada ana sınıflarında kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden çocukların öğretmen, rehber öğretmen ve ailelerinin görüşlerini incelemiştir. Erzurum ilinde bulunan Aziziye, Palandöken ve Yakutiye ilçelerinde okul öncesi eğitimi veren 11 resmi kurumdan; 11 okul öncesi öğretmeni, 11 okul rehber öğretmeni, 11 normal gelişim gösteren bireylerin aileleri, 11 özel gereksinimli bireyin aileleri çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma nitel bir araştırmadır. Çalışmanın verileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Verilerin analiz edilmesi sürecinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda katılımcıların görüşleri incelendiğinde okul öncesi öğretmenleri normal gelişim gösteren öğrencileri kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına hazırlarken kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları kapsamında neler yapacakları konusunda bilgilendirdiklerini açıkladıklarını, dram etkinliklerinden yararlandıklarını, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencileri için sınıf içerisinde tanışma ve kaynaşma etkinlikleri gerçekleştirdiklerini, aileleri bilgilendirdiklerini, sınıf içi ortamları düzenlendiklerini ve gerekli araç gereç desteklerini sağladıklarını belirtmişlerdir. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarılı olabilmesi için normal gelişim gösteren öğrenciler ve ailelerinin, kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden öğrenciler ve ailelerinin, okul yönetiminin ve öğretmenlerin yeterli ve etkili bir şekilde sürece dahil olması ile mümkün olabilecektir.

Aktop (2018) ise, kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden Koklear İmplantlı işitme yetersizliği olan öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma/bütünleştirmeyle ilgili memnuniyetlerini incelemiş olduğu bir çalışma yapmıştır. Araştırma Ankara ilinde Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Odyoloji Bölümü'nde takibi yapılan 50 çocuğun ailelerinden oluşan 50 gönüllü katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma nicel bir araştırmadır. Araştırmada veriler anket yöntemiyle toplanmıştır ve veriler SPSS 22 programı ile analiz edilmiştir. Genel sonuçlara bakıldığında kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden Koklear İmplantlı öğrencilerin aile bireylerinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin memnuniyetlerinin çocuğun cinsiyeti, tanı yaşı, sınıf mevcudu ve sınıfında başka bir özel gereksinimli çocuğun olup olmamasına ilişkin değişkenler ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Kızılaslan ve Durukan (2022), yapmış oldukları çalışmada okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin görüşlerini incelemiş oldukları bir çalışma yapmışlardır. Araştırmanın veri toplama sürecinde nitel ve nicel araştırma veri toplama teknikleri bir arada kullanılmış ve çalışma karma araştırma yöntemlerinden çeşitleme deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda durum çalışması, nicel boyutunda ise betimsel tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören 262 öğretmen adayı ile çalışılmıştır. Çalışmanın verileri ilk aşamada ölçek uygulayarak, ikinci aşamada ise görüşme formu kullanarak gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmada; öğretmen adaylarının kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin endişe durumlarının orta seviyede olduğu, kaynaştırma/bütünleştirme ile ilgili eğitim alma durumuna göre kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin endişe düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadın ve erkek öğretmenlerin tutum ve endişe durumları arasında belirgin bir fark yoktur. Öğretmen adaylarının çoğunluğu farklı gelişim gösteren bireyler ile çalışmak istediklerini belirtmiş, bu farklılığın ise en fazla zihinsel yetersizliği olan öğrencilerden oluşabileceğini söylemişlerdir. Öğretmenlerin karşılaşacakları problemlerin ne olabileceği sorusuna ise öğretmenlerin yetersizlik kaygısı yanıtını en yüksek seviyede verdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin endişe ve tutumlarının orta düzeyde, düşüncelerinin ise yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre bakıldığında düşünce, endişe ve tutumlarında farklılık

belirgin değildir. Öğretmen adaylarından özel eğitim dersi alanların dersi almamış olan öğrencilere göre daha olumlu tutumlu sahip oldukları anlaşılmıştır.

Ünalan (2022), yapmış olduğu çalışmada anaokulu ve ilkokulda eğitim alan öğrencilerin ailelerinin otizm, disleksi ve kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi hakkında bilgi düzeyi ve tutumlarını incelemiştir. Araştırma Edirne il merkezinde bulunan ilkokul ve anaokulu öğrencilerinin aileleri ile yapılan tanılayıcı ve kitlesel bir araştırmadır. Çalışmanın evrenini anaokulu, ilkokul ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim gören toplamda 10.046 öğrencinin ailesi oluşturmuştur, araştırmaya yalnızca formu dolduran aileler katılmıştır. Çalışma okul yönetimi aracılığıyla ailelere iletilen çevrimiçi anket formları paylaşılarak yapılmıştır. Çevrimiçi katılım sağlayamayan ailelere okul öğretmenleri formları elden iletmiştir. Anket formlarını doldurmuş olan 1108 kişi çalışmaya dahil edilmiştir. Anket formunda ailelere sorulmuş olan soruların dağılımı ise; Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi hakkında bilgi sahibi olma durumları, bilgi sahibi olanların bilgi kaynağı, otizm, disleksi ve kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden ya da etmiş olan yakınlarının olup olmadığının sorulduğu 18 soru, 19 soruluk otizm ve 18 soruluk disleksi bilgi testi, 30 soruluk Okul Öncesi Dönemde Entegrasyona (Kaynaştırma/bütünleştirmeye) Karşı Tutum Ölçeği olmak üzere toplam 95 sorudan oluşmaktadır. Verilerin analizleri ise SPSS 19 programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda ailelerin otizm ve disleksi hakkında bilgi sahibi olma kaynaklarının büyük oranda sosyal medya, televizyon ve internet olduğu belirlenmiştir. Otizm ve disleksi hakkında bilgisi olduğunu söyleyen katılımcıların otizm ve disleksi bilgi düzeyleri daha yüksek, kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine karşı tutumları daha olumlu saptanmıştır.

Özer (2023), yapmış olduğu çalışmada ortaokul öğrencilerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma Bursa ilinde Nilüfer ve Osmangazi ilçesinde bulunan toplam 3 ortaokulda 9 öğretmen ve 14 aile ile yapılmıştır. Araştırma nitel bir araştırmadır, temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Öğretmen ve aileler için ayrı formlar hazırlanmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Veri analizi yapılırken içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Bu araştırmada aileler; kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve çocuklarında var olan bireysel ihtiyaçları keşfetmekte zorluk yaşadıkları

belirlenmiştir. Aileler tanı alma sürecinde çok mücadele ettiklerini ve çok yorulduklarını söylemişlerdir. Bazı aileler kendi çocuklarındaki farklılığı anladıklarını fakat öğretmenlerinin destek olmamalarından dolayı sürecin uzadığını ve tanı alma sürecinin uzadığını söylemişlerdir. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile ilgili daha çok bilgilendirilmek istediklerini söylemişlerdir.

İncelenen ilgili araştırmalarda araştırmalara dahil edilen gruplar öğretmen adayları, öğretmenler, aileler, özel gereksinimli bireyler ve normal gelişim gösteren bireylerdir. Ailelerle yapılmış olan araştırmalara özel gereksinimli bireylerin ailelerinin yanı sıra normal gelişim gösteren bireylerin aileleri de dahil edilmiştir. Öğretmenlerin dahil edilmiş olduğu araştırmalarda ise üniversitede öğrenim gören öğretmen adayları, okul öncesi öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve okul rehber öğretmenleri yer almıştır.

Araştırmaların genel sonuçlarına baktığımızda özel gereksinimli bireylerin aileleri kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarından memnun olduklarını, kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının çocukları için fayda sağladığını söylemişlerdir fakat kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile ilgili bilgi eksikliklerinin olduğunu ve öğretmenlerin onları bu konuda bilgilendirmeleri gerektiğini de söylemişlerdir. Ailelerin özel eğitimle ilgili bilgiye ulaşma kaynaklarının büyük ölçüde internet, televizyon ve sosyal medya ile olduğu da araştırmalardan çıkarılan diğer bir sonuçtur. Araştırmaya katılmış olan normal gelişim gösteren bireylerin aileleri öğretmenlerin daha çok özel gereksinimli bireylerin aileleri için bilgilendirme yaptıklarını kendileri için bu bilgilendirmelerin daha az yapıldığını söylemişlerdir. Normal gelişim gösteren bireylerin ailelerinin bazıları kendi çocukları ile özel gereksinimli çocukların bir arada eğitim görmelerinden rahatsız olduğunu söylerken, normal gelişim gösteren bireylerin ailelerinin büyük bir çoğunluğu kendi çocuklarına zarar gelmediği sürece bu durumdan rahatsızlık duymayacaklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılmış olan öğretmen adayları ise özel eğitimle ilgili kendilerini bazı noktalarda eksik gördüklerini ifade etseler de bu durumla ilgili bir kaygı yaşamadıklarını söylemişlerdir. Araştırmada yer alan okul öncesi öğretmenleri ise kendilerini özel eğitim bilgisi konusunda eksik görürken, bu eksikliklerinin eğitimler ile kapanabileceğini söylemişlerdir. Sınıflarında bulunan özel gereksinimli öğrencilere ayrı etkinlikler sunduklarını söyleyen okul öncesi öğretmenleri aynı zamanda sınıflarında bulunan

normal gelişim gösteren öğrenciler için de durumu kolaylaştırabilmek adına drama gibi etkinliklere başvurduklarını söylemişlerdir. Aynı zamanda hem normal gelişim gösteren bireylerin aileleri için hem de özel gereksinimli bireylerin aileleri için bilgilendirme toplantıları yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarılı bir şekilde ilerleyebilmesi için öğretmen adaylarının, öğretmenlerin, özel gereksinimli bireylerin ailelerinin ve de normal gelişim gösteren bireylerin ailelerinin özel eğitim konusunda bilgilendirilmesi ve sürece dahil edilmesi gerektiği araştırmaların incelenmesi noktasında ulaşılan sonuç olmuştur.

3. YÖNTEM

Araştırmamızın bu bölümünde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, verilerin toplanmasına ve çözümlenmesine dair bilgileri içeren konular ele alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına devam eden çocukların velilerinin görüşlerinin incelendiği bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. *"Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir"* (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 37). Durum çalışması araştırması özel bir durumun tespit edilmesiyle başlar. Tespit edilen bu durum bir birey, küçük bir grup ya da somut bir varlık olabilir. Her şartta amaç belli bir duruma ilişkin sonuçlar ortaya koymaktır. Nitel durum çalışmasında en önemli özellik bir durumun tüm derinliği ile araştırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Durum çalışması araştırmanın hem ürünü hem de aynı zamanda nesnesi olabilecek nitel araştırma yöntemine ait bir modeldir. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşama ait, güncel sınırlı bir durum veya belirli bir zaman içinde çoklu sınırlandırılmış olan durumlar ile ilgili çoklu bilgi kaynakları aracılığı ile detaylı ve derinlemesine bilgilerin toplandığı bir betimlemenin ortaya konulduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2013). *"Durum çalışması araştırması özel bir durumun tespit edilmesi ile başlayan bir süreçtir"* (Creswell, 2013, s. 100).

Bu araştırmada 0-6 yaş döneminde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine dahil olan çocukların velilerinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile ilgili görüşlerinin alınması ve yorumlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma konumuzun özel bir durum olması ve bu durumun küçük bir grup içerisinde, belirli bir yerde gerçekleşmesi, seçilmiş olan problem durumunun en iyi şekilde betimlenebilmesi için küçük bir grup ile daha ayrıntılı bilgi sahibi olunması adına veliler ile görüşmelerin gerçekleştirilmesi araştırma yöntemi olarak nitel araştırmanın, model olarak ise durum çalışmasının seçilmesine gerekçe olmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli ilinin Çayırova ilçesinde bulunan, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir adet Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde öğrenim gören, 0-6 yaş arasındaki kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden özel gereksinimli öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken benzeşik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Benzeşik örneklemede amaç, küçük bir örneklem oluşturmaktır. Amaç belirli bir alt tabakadaki grubu derinlemesine analiz etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Araştırmadaki katılımcılar, araştırmanın yapılmış olduğu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezinde kayıtlı olan 286 öğrencinin velileri içerisinden seçilmiştir. 286 öğrencinin 94'ü okullarda tüm kademelerde kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olarak eğitim almaktadır, 94 öğrencinin ise yalnızca 10'u okul öncesi kurumlarda kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olarak eğitim görmektedir. Bu nedenle araştırmamıza 10 veli katılmıştır. Her aileden yalnızca bir kişi ile görüşme gerçekleştirilmiş olup görüşme gerçekleştirilen velilerin yarısını anneler yarısını babalar oluşturmaktadır. Velilere ait demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Kaynaştırma/Bütünleştirme Öğrencisine Sahip Velilerin Demografik Bilgileri

Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Çalışma Hayatı Var mı?	Gelir Düzeyi	Medeni Durum	Ebeveynlerin Her İkisi de Hayatta Mı?
25-35	Erkek	Lise	Özel Sektör	Evet	8.500-15.000	Evli	Evet
18-25	Kadın	İlkokul	-	Hayır	-	Bekar	Hayır
35-45	Kadın	Üniversite	Özel Sektör	Evet	15.00+	Evli	Evet
35-45	Erkek	Ortaokul	-	Hayır	8.500-15.000	Evli	Evet
35-45	Erkek	Üniversite	Kamu	Evet	15.000+	Evli	Evet
45+	Kadın	-	-	-	0-8.500	Bekar	Hayır
35-45	Kadın	Üniversite	Kamu	Evet	15.000+	Evli	Evet
45+	Erkek	Ortaokul	Serbest Meslek	Evet	15.000+	Evli	Evet
25-35	Kadın	Lise	Serbest Meslek	Evet	8.500-15.000	Evli	Evet
25-35	Erkek	Üniversite	Özel Sektör	Evet	15.000+	Bekar	Evet

3.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmada kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden çocukların velilerinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile ilgili görüşlerinin alınması amacıyla araştırmacı tarafından görüşme soruları geliştirilmiştir. Araştırmaya ait verilerin toplanması görüşme formu ile gerçekleşmiştir. Görüşme formu öncesinde velilere kişisel bilgi formu da verilmiştir. Araştırmaya dahil olan bazı velilerin okuma yazma bilmemeleri nedeni ile verilmiş olan kişisel bilgi formları, görüşmeyi gerçekleştiren araştırmacı tarafından doldurulmuştur.

Görüşme soruları araştırmacı ve tez danışmanı tarafından hazırlanmıştır. Soruların hazırlanması aşamasında araştırmacının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışması sürecinde velilerinden aldığı dönütler dikkate alınmış soruların temel kaynağını oluşturmuştur, buna ek olarak incelenmiş olan araştırmalarda soruların hazırlanmasına öncülük etmiştir. Görüşme sorularının geliştirilebilmesi ve düzenlenebilmesi için alanında uzman beş öğretim elemanının (üçü özel eğitim alanında, biri okul öncesi öğretmenliği alanında, biri nitel araştırma yöntemleri alanında) görüşleri alınmış ve alınan görüşler doğrultusunda sorularda düzenlenmeler meydana gelmiştir. Gerçekleştirilen düzenlenmelerde uzmanlardan gelmiş olan ortak görüşler dikkate alınmış ve o doğrultuda değişiklikler gerçekleşmiştir. İlk değişiklik olarak tüm uzmanlar görüşmeye ait soru sayılarının nitel bir araştırmaya göre fazla olduğunu belirtmişlerdir ve bu doğrultuda araştırmanın amacı zedelenmeden soru sayılarında azaltılma yapılmıştır. Diğer bir görüş ise araştırmada incelenecek olan konunun kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde tanı süreci mi yoksa kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin nasıl gerçekleştiği konusunda mı olmasının planlandığı ile ilgili bir belirsizlik olduğu şeklindedir. Soruların içeriklerinin de düzeltilmesi ile bu karışıklık ortadan kalkmıştır. Diğer bir husus ise bazı ifadelerin eksik ya da yanlış olduğu konusuyla ilgilidir, uzmanlarca hatalı görülen ifadeler doğru olanlar ile değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikler ile görüşme sorularına son şekli verilmiştir.

Görüşmeler, katılımcı ve araştırmacının uygun olduğu zamanlarda her bir katılımcı ile önceden randevulaşarak, katılımcıların çocuklarının destek özel eğitim hizmeti aldıkları Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde gerçekleşmiştir. Katılımcı ve araştırmacının bulunduğu sessiz bir ortamda bire bir görüşmeler gerçekleşmiştir. Verilerin kaydedilmesi

ve güvenirliğin sağlanabilmesi açısından velilerden izin alınarak isimleri belirtilmeden görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan görüşmeler her görüşme sonrasında veliye dinletilmiş ve uygun gördükleri görüşleri araştırma için veri olarak kullanılmıştır. Katılımcılara ait görüşme takvimi, Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Görüşme Takvimi

Veli	Görüşme Yeri	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi
M.S.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	30.09.2023	25 dk.
G.C.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	03.10.2023	20 dk.
B.A.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	04.10.2023	30 dk.
F.Ö.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	30.09.2023	27 dk.
S.Ç.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	05.10.2023	19 dk.
M.S.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	03.10.2023	35 dk.
T.U.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	04.10.2023	25 dk.
Ş.İ.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	03.10.2023	30 dk.
K.Y.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	04.10.2023	35 dk.
A.R.	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	30.09.2023	25 dk.

3.4. Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Verilerin çözümlenmesi aşamasında veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde amaç yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde elde edilmiş olan verilerin düzenlenmesi ve yorumlanarak okuyuculara

sunulmasıdır. Betimsel analiz yönteminde görüşme yapılan bireylerin ifadelerini çarpıcı bir şekilde yansıtabilmek amacı ile doğrudan yapılan alıntılara sıklıkla başvurulur. Elde edilen veriler daha önce belirlenmiş olan başlıklara göre gruplandırılır, özetlenir ve yorumlanır. Ortaya çıkan bulgular ile neden-sonuç ilişkileri kurulur ve karşılaştırılmalar yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021)

Verilerin analizi sürecinde ilk olarak velilerin kişisel bilgilerine ait olan demografik bilgi formları incelenmiş ve tablolaştırılmıştır, bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Görüşme sorularından elde edilen yanıtlar bilgisayar ortamında her bir veli için ayrı bir dosya olarak kaydedilmiştir. Daha sonrasında her bir soru için ayrı bir dosya oluşturulmuş ve tüm velilerin vermiş oldukları yanıtlar her bir sorunun altına yapıştırılarak her bir soruya ilişkin yanıtlar ayrı ayrı dosyalanmıştır. Bu işlemin ardından velilerin vermiş oldukları yanıtlar konularına göre birbiriyle ilişkili olanlar gruplandırılarak kategoriler oluşturulmuştur. Her bir sorunun yanıtlarından ortaya çıkan kategoriler tablo haline getirilmiştir.

Oluşturulmuş olan tabloların ve bulguların objektif bir şekilde sınıflandırılması ve yorumlanması ve genel olarak nitel çalışmaların olmazsa olmazı olan inandırıcılık çalışması gereği olarak, araştırmacı dışında bir uzman da görüşme sorularına verilen yanıtları incelemiştir. Uzman ayrı bir ortamda, araştırmacıdan bağımsız olarak, velilerin vermiş oldukları yanıtlardan birbiriyle ilgili olanları birleştirerek kategoriler oluşturmuştur. Araştırmacı ve uzman bu aşamadan sonra bir araya gelerek oluşturdukları kategoriler tablolarını karşılaştırmışlardır.

İnandırıcılık çalışmalarının gerekliliği olarak; Creswell (2009) güvenirlik için, araştırmacı ve başka bir kişinin (bir uzmanın) yanıtlarının çapraz olarak kontrol edilmesini ve araştırmacı ile konuk araştırmacı arası uyuşmayı önermektedir. Miles ve Huberman (1994) ise nitel bir çalışmada güvenirlik için araştırmacı ve konuk araştırmacı arası tutarlılığının en az %80 oranında olması gerektiğini söylemiştir. Araştırmamızda da verilerin doğru ve güvenilir bir şekilde analiz edilebilmesi için araştırmacı ve konuk araştırmacının, velilerin vermiş oldukları cevapların karşılaştırılması yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalarda iki tarafında elde ettiği bulguların %80'i geçmeleri amaçlanmıştır. "Karşılaştırmanın yapılabilmesi için her bir soru için (*Fikir Birliği/Fikir Birliği + Fikir*

Ayrılığı) ×100 formülü kullanılmıştır". Kullanılan bu formülde araştırmacı ve konuk araştırmacı her bir soruya ait alt maddeleri sayısal olarak ifade ettikten sonra formülü uygularlar ve çıkan sonuç %80'i geçtiğinde yapılan karşılaştırma adına güvenirlik sağlanmıştır yorumu yapılabilir. Ancak görüşme soruları için uygulanan bu formülde sonuç %80'i geçmediği takdirde tutarsızlık görülmüş ve güvenirlik sağlanamamıştır denebilir. Bu da araştırmanın güvenirliğini etkiler. Araştırmanın doğru bir şekilde tamamlanabilmesi ve gelecek olan çalışmaları da doğru yönlendirebilmesi için taraflar arasında uyum sağlanmalıdır (Creswell, 2009). Bu noktada araştırmacı konuk araştırmacıyı güvenirliğin sağlanması için ikna etmek durumundadır. İkna edilebilmesi için velilerin görüşme sorularına ilişkin vermiş oldukları yanıtlar tekrar dinlenebilir, araştırmacı ve konuk araştırmacı dinlemiş oldukları kayıtları tekrar birlikte yorumlayıp cevaplarını revize edebilirler. Revize edilen cevaplar tekrar kontrol edildiğinde oranın %80 çıkması sonucunda tutarlık sağlanmıştır yorumu yapılabilir.

Araştırmamızda velilere toplam 10 soru yöneltilmiştir. Bulguların yorumlanması aşamasında velilerin her bir soruya verdikleri cevaplar hem araştırmacı hem de konuk araştırmacı tarafından ayrı ayrı olacak şekilde tablolaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda yalnızca üç soruda oran %80'in altında kalmıştır. Araştırmacı ve konuk araştırmacı tekrar bir araya gelerek velilerin sorulara vermiş oldukları yanıtları dinlemişler, tekrar yorumlamış ve tekrar tartışmışlardır. Gerçekleşen görüşmeler sonrasında üç soru için de oran %80'in üzerinde bulunmuş ve tüm sorularda ortak görüş sağlanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilmiş olan bulgulara yer verilmiştir.

4.1. "Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları sizin için ne ifade ediyor?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmelerin birinci sorusu "Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları sizin için ne ifade ediyor?" şeklinde sorulmuştur. Bu soruya verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Kaynaştırma/bütünleştirme Eğitimi Bilgileri

Soru 1	**f**
Genel Bilgi	7
Biliniyor	2
Bilinmiyor	1

Araştırmaya başlangıç noktasında ilk olarak velilerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına ilişkin bilgi düzeylerinin ne noktada olduğunun öğrenilmesi amaçlamıştır. Bu nedenle görüşme sorularına ilk olarak velilere kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin kendilerine ne ifade ettiği sorularak başlandı. Velilerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına ilişkin bilgileri incelendiğinde araştırmaya katılan 10 veliden yedisi kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile ilgili genel anlamda bilgi sahibi olduğunu, ikisi kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin tanımı biliyor olduklarını ve bir veli de kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin bilgisi bulunmadığını belirtecek şekilde ifadelerde bulunmuşlardır.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde görüşmeye katılmış olan velilerin büyük bir çoğunluğunun kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile ilgili tam tanımı karşılamasa da genel bazı bilgilere sahip oldukları gözlemlenmiştir. Diğer velilerin

yanıtlarına bakıldığında ise yalnızca bir velinin tanımı bilmediği gözlemlenmiş, iki velinin ise tanımı en uygun şekilde bildikleri görülmektedir.

Velilerin verdikleri yanıtlara baktığımızda Katılımcı 1(29) tanımı tam olarak bilemese de gözlemleri ve bildiği kadarı ile çocuğunun normal gelişim gösteren çocuklarla bir arada eğitim alabildiği bir ortam olduğunu ifade etmiş ve *"Çocuğumun normal arkadaşları ile bir arada olması, onlar gibi okula gidip, onlar gibi eğitim almasıdır galiba."* ifadesinde bulunmuştur.

Katılımcı 5(42) ise meslek yaşantısının öğretmenlik üzerine olmasından dolayı tanımı diğer velilerimize göre daha net bir şekilde ifade edebildi. Tanım ile ilgili olan bilgisini ise *"Sözde normal olan çocuklarla normal olmayan çocukların tabi bu tanıma göre bir arada eğitim almasıymış."* şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 9(31) ise görüşme sorularını yanıtlayan velilerin çoğunluğunda olduğu gibi tanımı kendi yorumları ve bilgileri dahilinde oluşturmuş ve çocukların ayrım yapılmadan aynı sınıfta eğitim gördüklerini ifade eden *"Engelli olan çocuklarla engelli olmayan çocukların aynı sınıflarda ders yapıyor olmaları."* yanıtını vermiştir.

Katılımcı 6(50) ise tanımla ilgili bilgisi olmayan tek velimiz yalnızca öğretmenlerden duyduğu birkaç ifade ile durumu dile getirebildiğini söylemiş ve bu soruyla ilgili "*Şimdik ıı hocam ben pek bilemiyom ne demek. Siz diğer öğretmenleri bir şeyler söyledi de ondan biliyom. Neydi işte hepisi aynı sınıfta ayrı gayrıları olmuyo*.**"** yanıtını vermiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtları incelediğimizde 10 veliden dokuzu tanımla ilgili cümleler ifade edebilmiştir. Yalnızca bir veliden tanımla ilişkili cümle alınamamıştır. Velilerin tanım da dahil olmak üzere kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile ilgili bilgilerinin arttırılması sürecin en başarılı şekilde devam etmesinde büyük önem taşıyacaktır. Bu nedenle velilerin gerekirse öğretmenleri tarafından ya da okul yönetimi tarafından bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Veliler kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi içerisinde çok güçlü destekçilerdir. Hem özel gereksinimli çocukların velilerinin hem de normal gelişim gösteren çocukların velilerinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin ne olduğu, sağlayacağı yararlar ve diğer konular ile

ilgili bilgilendirilmeleri her iki gruptaki velinin çocukları içinde süreci olumlu etkilemektedir (Eripek, 2003).

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi yalnızca öğrenci ve öğretmenle sınırlı bir süreç değildir. Öğretmenler, öğrenciler, okul idaresi, destek merkezleri ve veliler de bu sürece dahildir. Veliler bu süreç içerisinde öğretmenlerin en büyük destekçisi ve yardımcısı rolünü üstlenen kişilerdir. Velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin beklentileri farklı düzeylerdedir. Beklentilerinin en doğru şekilde olabilmesi ve süreç içerisinde en doğru yaklaşımda bulunmaları velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi konusunda bilgilendirilmeleriyle mümkün olabilecektir (Özer, 2023).

Özer (2023) yapmış olduğu Ortaokul Öğrencilerinin Ailelerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi adlı çalışmasında, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisine sahip olan ailelerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin anlamı sorulmuş ve araştırmada verilen yanıtlar bizim araştırmamızı destekleyen yanıtlardan olmuştur bu yanıtlara örnek olarak;

Araştırmaya katılmış olan Kerime Hanım "*Kaynaştırma/bütünleştirme olarak(…)kazandırma(…)olabilir(…)Kaynaştırma/bütünleştirme(…) birtakım şeylerden yoksun. Araya katalım burada normalleşsin(…) o anlamda görmüyorum(…)Kaynaştırma/bütünleştirme bu çocuk eksik ama buraya koyalım… burada normalleşsin(…) herkesin ayrı bir kişiliği var, karakteri var(…)"* yanıtını vermiştir.

4.2. "Çocuğunuz, tanı konulması sürecinden ne kadar sonra özel eğitim hizmeti almaya başladı?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmelerin ikinci sorusu "Çocuğunuz tanı konulması sürecinden ne kadar sonra özel eğitim hizmeti almaya başladı?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu soruya verilmiş olan yanıtlar ve frekans değeri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Tanı Konulma Sonrası Özel Eğitim Hizmeti Alınma Süresi

Soru 2	**F**
0-3 Ay	6
3-6 Ay	2
6-9 Ay	2

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının başarılı bir şekilde devam etmesinde büyük rol oynayan süreçlerden biri de eğitim döneminin başlanabilecek en erken zaman içerisinde başlayabilmesidir. Eğitimin erken alınabilmesi tanının erken konulabilmesiyle ilgilidir. Tanının erken konulabilmesi de önce velinin farkındalık düzeyinin yüksek olması sonrasında ise öğretmenlerin farkındalıkları ile ilgili bir süreçtir.

Görüşme sorularının ikincisinde, çocukların tanı almasından ne kadar süre sonra özel eğitim hizmetlerinden faydalanmaya başladıkları öğrenilmek istenmiştir. Frekans tablosunu incelediğimizde araştırmaya katılan 10 veliden altısı 0-3 ay içerisinde, ikisi 3-6 ay içerisinde ve diğer iki veli 6-9 ay içerisinde eğitim almaya başladıklarını söylemiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlara baktığımızda; Katılımcı 2(23) evlerinde birden fazla dilin konuşulduğunu bu sebeple de çocuğunun konuşmasında gecikmeler yaşandığını dile getirmiş, eğitim almaya 1-1.5 ay içerisinde başladıklarını söylemiş ve bu soruya "*Nenesi dedesi Kürtçe konuşur, biz Türkçe, oğlanın elinden telefon düşmez hep başka diller anlamam etmem. Ben çok dediydim bu oğlan konuşmuyor diye doktora gittiydik sonra hemen buraya geldik rahmetli babasıyla yani sen de 1 ay ben diyim 1.5 ay* sonra." şeklinde yanıt vermiştir.

Katılımcı 7(41) ise çocuklarının tanısının zaten doğum esnasında konulduğunu ve bu nedenle de eğitim sürecinin çok erken başlayabildiğini, özel eğitime başlama süreçlerinin ise 6-9 ay içerisinde gerçekleştiğini "*Doğumdan önce de belliydi down sendromumuz*

olduğu için yani bebekliğinin başlarında desteksiz olarak oturmaya başlayabildiği an (8-9 aylık) biz özel eğitim almaya başladık." cümlesi ile ifade etmiştir.

Eğitime erken bir süreç içerisinde başlayan Katılımcı 2(23) ise tanı alma sürelerinin diğer akranlarına göre çok erken olduğunu söylemiş ve eğitim almaya da erken başladıklarını *"Tanı aldığında oğlumuz 6 aylıktı pek çok doktor ve öğretmene göre şanslıymışız epey erken bir tanı almış. Tanıdan 3 ay sonra başladık özel eğitime yaşı geldiğinde de anaokuluna tabi."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde büyük bir kısmın eğitim sürecine erken başlaması eğitim süreci içerisinde önemli bir noktadır. Her anlamda eğitim sürecinin erken başlaması çocukların sosyal hayata uyum sürelerini kolaylaştırıp, eğitim hayatları boyunca başarıya ulaşabilme şanslarını arttırıcı birer etken olmuştur (Özdoğru, 2021). Eğitim sürecine araştırmaya katılan diğer velilere göre biraz daha geç başlayan velilerin sebepleri incelendiğinde ise yanlış tanı alma ve Covid-19 sürecinin denk gelişinin etken olduğunu ifade ettikleri gözlemlenmiştir.

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında başarıya ulaşabilmenin ilk adımı erken tanıdır. Erken tanının önemine değinmiş olan Maria Montessori özel eğitime gereksinim duyan bireylerin erken tanı almaları ve erken eğitime başlamalarının tıbbi süreçlerden daha etkili olduğunu söylemiştir (Akt. Pınar, 2006, s. 72).

Gelişim aşamaları birbirleriyle bağlantılıdır ve biri tamamlanmadan diğerine geçilmesinin mümkün olmadığı bilinmektedir. Gelişim aşamalarının en başında eğitim sürecine başlamak diğer aşamalara geçişi kolaylaştırır ve gelişim aşamalarının başarı ile tamamlanmasına yarar sağlar. Her gelişim aşamasına uygun olarak kullanılabilecek öğretim yöntemlerinin düzenlenmesi, kullanacak materyallerin belirlenmesi ve fiziksel ortamların da buna göre düzenlenip eğitim süreçlerine uygun hale getirilmesi eğitim süreci içerisinde kazanç sağlayacaktır (Sucuoğlu, 2005).

4.3. "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi için çocuğunuzun devam ettiği okulu seçmenize neden olan şey/şeyler nedir?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin üçüncü sorusu "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi için çocuğunuzun devam ettiği okulu seçmenize neden olan şey/şeyler nedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu soruya verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Okulun Seçim Nedeni

Soru 3	**f**
Başkalarının Önerileri	4
Eve Yakınlık	4
Ebeveynin Aynı Okulda Olması	2
Öğretmen Tecrübesi	2

Araştırma sorularının üçüncü sorusunda velilerin çocukların okullarını seçme noktasında hangi sebeplerin etkili olduğu öğrenilmek istenmiştir. Görüşme yapılmış olan velilerden iki veli tek bir neden ile sınırlı kalmayıp iki farklı nedenden dolayı şu anda devam etmiş oldukları okulu seçtiklerini dile getirdiler.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde ise büyük çoğunluğun öneri ve okulun eve yakın olması sebebiyle okulu seçmiş oldukları görülmektedir. Öneri ile okul seçiminde bulunan veliler bu öneriyi genel anlamda etraflarında bulunan komşularından almış olduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcı 1(29) *"(...)bazı komşular var onlar söyledi okuldaki öğretmenin çocuklar ile çok ilgili dediler."* sözleriyle bu durumu dile getirmiştir. Diğer bir sebebe baktığımızda ise okul ile ev arasındaki mesafenin az olması özellikle annelerin okula kolay ulaşım sağlayabilmesi adına etkili olmuştur. Bunu da Katılımcı 2(23) şu sözleri ile dile getirmiştir "*Okulu ben seçmediydim hocam rahmetli bulduydu. Eve yakındı ondan."*.

Diğer iki sebep incelendiğinde ise görüşme yapılan iki veliden anne ya da babanın öğretmen olması çocukların eğitim görecekleri okulun seçiminde kendi okullarını seçmelerine neden olmuştur. Her iki veli de meslek etiği olarak bu seçimin belki yanlış olabileceğini dile getirmiş olmalarına rağmen yine de seçimlerini bu yönde yaptıklarını belirtmişlerdir. Son olarak öğretmen tecrübesi nedeni ile okul seçiminin yapılmasına

baktığımızda iki velimiz öğretmenlerinin geçmiş tecrübelerini araştırıp, öğretmenlerinin daha öncesinde herhangi bir engel grubuyla çalışıp çalışmadığını araştırıp seçimlerini bu doğrultuda yaptıklarını dile getirmişlerdir.

Komşu ya da arkadaş çevresinden alınan öneriler velilerin okul seçimleri için etkili olan en önemli nedenlerden biri olmuştur. Katılımcı 10(32) seçmiş olduğu okul seçimini ifade ederken şu cümleyi kullanmıştır "*Eeee eski eşimin tanıdığı biriydi öğretmeni o iyi olduğunu söyleyince tamam demiştim ben de. Çok şükür bir problemimiz olmadı."* Katılımcı 4(39) ise komşu ve arkadaşının önerisi üzerine değil, diğer çocuğunun öğretmenin önerisi üzerine devam ettikleri okulu seçtiğini söylemiş ve seçim nedenini şu cümle ile dile getirmiştir *"Bizim oğlanın öğretmeni biliyodu bizim kızı o dediydi okuldaki hoca pek iyi diye hoca hanım önerdiydi."*.

Velilerin okul seçimi nedenleri arasında diğer bir neden olarak ise eve yakınlık tercih edilmiştir. Katılımcı 5(42) okulun eve yakın olmasını istediğini bunun nedeni olarak ise kolay ulaşılabileceği bir noktada olmasından dolayı olduğunu dile getirmiştir. Bunu da şu cümleleri ile dile getirmiştir "*Belki meslek hastalığı dersiniz bilemiyorum ama ben bu süreçte çok derin araştırmalar yaptım, hem evimize yakın olsun istedim olası bir kriz durumunda çabuk ulaşmak için hem de öğretmeninin daha önce de otizmli çocuklarla çalışmış olması."*.

Yapılan görüşmelerde okul seçiminde etkili olan nedenler biri de velilerden birinin çocukları ile aynı okula devam ediyor olmaları. Katılımcı 3(37) almış olduğu bu kararı *"Biraz öznel bir sebep belki eğitim öğretime aykırıdır ama neticede insanın kendi evladı olunca bazı etikler yok sayılıyor. Eşimin aynı okulda öğretmen olması açıkça en büyük sebebimiz kızımıza yakın olmak istedik*." cümlesi ile ifade etmiştir.

Soodak ve Erwin (1995) yapmış oldukları çalışmada özel gereksinimli çocuklarının ailelerinin okullar ile ilgili deneyim ve algılarını araştırmıştır. Araştırmada dokuz veli ile New York bölgesinde çalışmıştır. Araştırmaya katılan velilerin her biri kültürel ve ekonomik olarak farklı bölgelerden seçilmiştir. Fakat çalışma sonrasında dokuz aileden yedisi seçecek oldukları okulların kendi kültürel çevresine yakın olan bölgelerden seçmek istediklerini belirtmişlerdir, diğer iki veli ise herhangi bir seçeneklerinin olmadıklarını söylemişlerdir.

4.4. "Çocuğunuz için gerekli uyarlamalar ne şekilde yapılıyor? Bu konuda bilgilendiriliyor musunuz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin dördüncü sorusu,

a. Çocuğunuz için gerekli uyarlamalar ne şekilde yapılıyor? (Uyarlamanın ne demek olduğu açıklandı)
b. Bu konuda bilgilendiriliyor musunuz? Örneklendirir misiniz?

Şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorulara verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 6' da ve tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Uyarlamalar Ne Şekilde Yapılıyor

Soru 4	**f**
Yapılıyor	6
Yapılmıyor	2
Bilinmiyor	2

Görüşmenin dördüncü sorusunun "a" maddesinde okul içerisinde çocuklara kaynaştırma/bütünleştirme ile ilgili uyarlamalar ne şekilde yapılıyor sorusuna yanıt aranmıştır. Sorunun sorulmasının hemen ardından öncelikle bazı velilerimiz için uyarlamanın ne olduğu açıklanmış, daha sonrasında soruya yanıt vermeleri istenmiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde 10 veliden altısı uyarlamanın yapıldığını dile getirmiştir. Altı veliden ikisi yapılan uyarlamaların çocuklarının yeteneği doğrultusunda yapıldığını söylemiş. Katılımcı 3(37) yapılan uyarlamanın çocuğunun yeteneği doğrultusunda olduğunu şu sözleri ile dile getirmiştir: *"Ama kızım özellikle resim ve müzik alanında bana göre de öğretmenimize göre de yetenekli. Etkinliklerin*

içindeki müzik bölümlerini öğretmenimiz kızıma göre daha çok düzenlemeye çalışıyor, onun çeşitli enstrümanlarla arkadaşlarının arasına katılmasını sağlıyor.".

Uyarlamanın yapılmış olduğunu belirten altı veliden üçü ise uyarlamanın çocuklarında görülen eksiklik doğrultusunda yapıldığını söylemiştir. Katılımcı 4(39) çocuğunda görülen eksiklik nedeniyle öğretmeninin bazı etkinlikler yaptığını söylemiş ve bu söylemini *"Benim kızım o adını diyemiyom işte o sendromdan. (Down Sendromu) Barnakları (parmakları) güççük (küçük), tombik ya kağıt kesmeyi pek yapamaz, kalem de pek tutamaz. Öğretmeni bizden başka makas isteydi daha böyle elinin içine alabiliyor onu, kalemlerini de daha kalın istediydi öyle yapıyor." c*ümlesi ile dile getirmiştir.

Uyarlamanın yapıldığını söyleyen altı veliden Katılımcı 6(50) ise öğretmenlerinin uyarlama için etkinlikler yapmayı denediğini söylemiş fakat çocuğunun bu etkinliğe katılım sağlayamadığını söylemiş ve bu ifadesini *"Bizimki bacağından kolundan engelli biliyon ya işte. O yüzden genelde oturur kalkmaz utanır. Oyun oynamaz etmez. Hocası bir iki bir şeyler denemiş ona ama yok istemiyo, ağlıyo. Kaç kere okula gitmeycem diye de ağladı ondan artık öğretmeni oyun oynatmıyo boyuyo, kesiyo ediyor bi şeyler."* cümlesi ile dile getirmiştir.

Görüşme yapılan 10 veliden ikisi ise sınıfta çocukları için uyarlama yapılmadığını söylemiştir. Katılımcı 10(32) uyarlama yapılmama sebebinin çocuğunun almış olduğu tanının uyarlama yapılmasına gerek duyulmadığından kaynaklandığını söylemiş ve bu ifadesini *"Aslında genelde uyarlama yapılmasına pek ihtiyaç duyulmuyor çünkü dil ile ilgili tanımız var zihinsel olarak ya da bedensel olarak sorun yaşamadığı için hemen hemen aynı etkinlikleri yapıyorlar."* cümlesi ile ifade etmiştir**.**

Görüşme yapılan 10 veliden ikisi ise uyarlamanın yapılıp yapılmaması konusunda bilgilerinin olmadıklarını söylemişlerdir. Öğretmenlerinin bazen eve kâğıt gönderdiğini, bu gelen kağıtlardan, öğretmenin okulda çocuğuna yardım ettiğini anladığını, fakat uyarlama yapılıyor mu yapılmıyor mu bilmediğini söylemiştir. Katılımcı 1(29) bu ifadesini *"Tam olarak bilemiyom hocam ne desem yalan olur. Bazen eve gelen kağıtlarda öğretmeni yardım etmiş anlıyorum ama diğer etkinliklerin nasıl uyarlandığını tam olarak bilmiyom. Sanırım sınıfta oyun oynarken öğretmeni oğluma yardımcı oluyo."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Tablo 7. Uyarlama Hakkında Bilgilendirilme

Soru 4	**f**
Evet	9
Hayır	1

Görüşmenin dördüncü sorusunun "b" maddesinde ise velilerden sınıfta çocuklarına yönelik olarak yapılan uyarlama ile ilgili öğretmen tarafından bilgilendirilip bilgilendirilmedikleri araştırılmak istenmiştir. Sorunun önceki maddesinde velilere uyarlamanın ne olduğu ve anlamı açıklanmıştır.

Görüşme sorusuna velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde görüşme yapılan 10 veliden dokuzu uyarlama ile ilgili bilgilendirildiklerini söylemiş, bir veli ise bilgilendirilmediğini söylemiştir. Bilgilendirilmiş olduğunu söyleyen Katılımcı 5(42) öğretmenlerinin çocukları ile ilgili olumlu ya da olumsuz olan her bilgiyi paylaştığını ve okul içerisinde uyarlama etkinliklerinin nasıl yapıldığını açıkladığını söylemiş, bu açıklamasını da;

> Tabi ki. Dediğim gibi çocuğum diğer çocuklara göre zor bir çocuk bazen öğretmenini de zorladığı oluyor. Olumlu ya da olumsuz her şeyi aktarır sağ olsun. Mesela bir keresinde yine bir yapboz meselesinde arkadaşı yapbozu elinden almış bu durum da onu tetiklemiş ardından bir atak tabi. Ama sonrasında öğretmeni yapbozu karıştırıp ikisinin beraber yapmasını istemiş (Katılımcı 5, 42).

cümlesi ile ifade etmiştir

Bilgilendirmenin yapılmış olduğunu söyleyen Katılımcı 1(29) ise bilgilendirmenin yapıldığını ancak bu bilgilendirmenin çoğunlukla kendisi öğretmene sorduğu zaman olduğunu söylemiş, öğretmenlerinin kendi isteği ile çok açıklamada bulunmadığını söylemiş ve açıklamasını şu cümlesi ile *"Açıkçası hocam diğer hocama da ayıp olmasın ama genelde ben sorunca bi şeyler söylüyo bazen. Allah razı olsun geçenlerde bir etkinlik*

yaptılar bizi de çağırdı orda diğer çocuklar şiirin hepsini söylediler benim oğlana aralarda bir iki kelime ezberletmişti." desteklemiştir.

Görüşme yapılan 10 veliden yalnızca Katılımcı 2(23) uyarlama ile ilgili öğretmenlerinin bilgilendirme yapmadığını söylemiş ve bilgilendirme yapmamasına neden olarak öğretmenlerinin bu konuda bilgi seviyelerinin yetersiz olduğunu göstermiş ve bu söylemini;

> Bizim okulda bir hoca vardım hocam nasıl diyonuz ya atanmamış, ücretli miydi neydi. Meğersem bu hoca hoca değilmiş başka bölümden gelmiş o yüzden pek bir şey yapmadıydı. Zaten eşim intihar edince oğlum iyice pıstı. Heç konuşmaz oldu. Yukarda dediydim ya hocam pek bir şey yapmadıydı ondan ne bana ne rahmetliye bir şey demediydi (Katılımcı 2, 23).

cümlesi ile desteklemiştir

Yönetmeliklerle de desteklenmiş olan kaynaştırma/bütünleştirme sürecinin başarılı bir şekilde sürdürülmesi farklı nedenlere bağlıdır (Metin, 2018). Bu nedenler BEP hazırlanması, uyarlamalara yer verilmesi, okul ve sınıf içi ortamlarla ilgili düzenlemeler yapılması ve tüm sürecin baştan sona değerlendirilmesidir (Aydın ve Sapsağlam, 2019). Tüm bu nedenler kaynaştırma/bütünleştirme sürecinin bir bütün halinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu sürecin başarılı bir uygulama olması için merkezde öğretmen bulunmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme süreci ve kaynaştırma/bütünleştirme süreci içinde bulunan uyarlama hakkında, bu bilgilendirmenin velilere de yapılması oldukça önemlidir (Artan ve Uyanık-Balat, 2003).

Koçyiğit (2015) "Anasınıflarında Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen-Rehber Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi" adlı çalışmada veliler ve öğretmenler için ayrı iki görüşme formu hazırlamıştır. Veliler olan için kısımda "Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında hazırlayıcı etkinlikler çerçevesinde ne tür destek ve rehberlik aldınız?" sorusu velilere yöneltilmiştir. Bir veli bu soruya şu yanıtı vermiştir;

"Çocuğumun diğer çocuklarla birlikte eğitim alabilmesi çok heyecan vericiydi. Hissettiğim bu duyguları öğretmen, okul rehber öğretmeni ve okul müdürüyle paylaşma

fırsatlarım oldu. Bana yardımcı oldular ve ihtiyaç duyduğum bilgilere ulaşmamı sağladılar. Okula gittiğim günlerde beni boş geri çevirmediler. Öğretmenin sınıfta yapılan birçok etkinliğe, öğrencilerin doğum günü kutlamalarına ve yaptıkları gezilere beni çağırması güzeldi. Çocuğumu eğlenirken ve öğrenirken görme fırsatım oluyordu. Öğretmen sınıflarında yapacakları düzenlemeye beni de çağırdı. Hem aldıkları önlemleri gördüm hem de çocuğum ve diğer çocuklar için bir şeyler yapabilmenin hazzını tattım. (K3)".

4.5. "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni çocuğunuzun okuldaki durumuyla ilgili bilgiler aktarırken hangi konularla ilgili geri dönüşler sağladı? Örneklendirir misiniz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin beşinci sorusu "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni çocuğunuzun okuldaki durumuyla ilgili bilgiler aktarırken hangi konularla ilgili geri dönüşler sağladı? Örneklendirir misiniz?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu soruya verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Geri Dönüşleri

Soru 5	**f**
Dil Konuşma	4
İletişim	3
Beceri	3

Görüşme sorusunda öğretmenlerin geri dönüşleri üç başlık altında toplanmıştır. Toplanan üç başlıkta öğretmenlerin geri dönüşleri homojen bir dağılım göstermiştir.

Görüşmeye katılan velilerin yanıtları incelendiğinde, görüşmeye katılan 10 veliden dördü öğretmen görüşlerinin dil konuşma ile ilgili olduğunu söylemiştir. Yapılan geri dönüşlerinin çoğunluğunun dil konuşma ile ilgili olmasında öğrencilerin çoğunun

BEP'inin Dil ve Konuşma üzerine olması ve diğer engel türüne sahip çocukların da dil konuşma ile ilgili problemler yaşamasından kaynaklanmıştır. Öğretmenlerinin dil konuşma ile ilgili geri dönüşler yaptığını söyleyen velilerin tamamının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde de dil konuşma terapisti seansına girdiği bilinmektedir. Katılımcı 10(32) okul öğretmeninin okul içerisinde çocuğu ile özel olarak ilgilendiğini onun haricinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde bulunan terapistin de ilgilendiğini söylemiş ve bu söylemini *"Genellikle öğretmeni onunla bireysel olarak da ilgileniyor. Özel eğitimdeki dil konuşma terapistimizin vermiş olduğu bir kitap var okul hocamız da onu kullanıyor bazen bana geri dönüşleri de onunla ilgili oldu."* cümlesi ile desteklemiştir.

Öğretmen geri dönüşünün dil konuşma ile ilgili olduğunu söyleyen Katılımcı 6(50) ise evlerinde birden fazla dil konuşulması sebebiyle çocuğunun konuşmasıyla ilgili problem yaşadıklarını, okuldaki öğretmeninin bununla ilgili etkinlikler yaptığını ve geri dönüşünün de bu doğrultuda olduğunu *"Hocam biz şeherli değiliz Karslıyız. Bizim konakta (evde) Türkçe pek gonuşulmaz. Genelde Kürtçedir. Ondan bizimkinin konuşması kötüydü evde ne duydu dışarda da o. Hocası onla epey uğraştıydı genelde onu anlatırdı*." cümlesi ile ifade etmiştir.

Dil konuşma geri dönüşü haricinde öğretmenlerin en yoğun olarak geri dönüş yaptığı diğer bir konu ise iletişim ile ilgili olmuştur. Görüşmeye katılan 10 veliden üçü geri dönüşün iletişimle ilgili olduğunu söylemiştir. Veliler genel bir ifade ile çocuklarının Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi öncesinde sosyal alanlarda akranları ile iletişime geçmekte zorlandıklarını ve öğretmenlerinin bu konu ile ilgili çalışmalar yaptığını söylemiş ve geri dönüşlerinin de bu konu üzerinden olduğunu dile getirmişlerdir. Görüşmeye katılan velilerden Katılımcı 5(42) çocuklarının sosyal ortamlarda neden zorlandığını anlayamamış, doğru olanı yaptıklarını düşündükleri anlarda aslında yanlış yaklaşımlarda bulunduklarını öğretmenlerinin bu geri dönüşü sayesinde öğrenmişlerdir. Öğretmenlerinin geri dönüşü hakkındaki düşüncelerini ise;

> Oğlumun bazı durumlarda inadı tutardı istediği şeyi vermezdim ben de bana o doğru gelirdi. Okulda da bu durum devam etmiş neticede onlar da çocuk bizimkinin her istediğini neden yapsınlar. Öğretmeni bu durumu fark edip benimle de konuştu. Meğerse her zaman istediğini yapmamak doğru değilmiş.

> İstediği şeyi gerçekten istiyor mu onu anlamaya çalışıyorum artık ben eskisi kadar zorlamadığım için o da inatlaşmıyor (Katılımcı 5, 42).

cümlesi ile ifade etmiştir

Geri dönüşler için verilen bir diğer yanıt ise beceri ile ilgili olmuştur. Beceri başlığı altında küçük kas becerileri, yeteneklerini kullanabilme becerileri incelenmiştir. Veliler bu başlık altında çocuklarının daha öncesinde yapamadığı ya da yapmak istemediği şeyleri öğretmenlerinin desteği ile yapılabildiğini dile getirmişlerdir. Katılımcı 7(41) çocuklarının özel eğitim almaya çok erken yaşta başladığını söylemiş fakat küçük kas becerilerini kullanmada akranlarının gerisinde kaldığını ifade etmiştir. Öğretmenlerinin çocuğun bu becerisini geliştirmeye yönelik çalışmalar yaptığını,

> Dediğim gibi biz daha bebekken özel eğitime başladık o sebeple tabi akranları kadar iyi olmasa da onların çok gerisinde de olmadı. Küçük kas becerileriyle ilgili aslında daha çok yoğunlaştık öğretmeni de öyle. Biraz zorlandığı için pek sevmiyor o etkinlikleri bazen ödül desteği ile bu becerisini geliştirmeye çalıştığını söylemişti. Bir de az önce dediği gibi oyun etkinliklerinde neler yaptığını anlatır sık sık (Katılımcı 7, 41).

cümlesi ile ifade etmiştir

Okul ile veli arasında kurulacak olan iş birliği özel gereksinimli bireyin gereksinimlerine uygun olarak sağlıklı bir gelişim gerçekleştirebilmesi açısından oldukça önemlidir. Kurulmuş olan iş birliği ile veli öğrencinin gelişimini izleme şansı bulur ve onu destekleme imkânı bulur (Sucuka ve Kimmet, 2003). Aynı zamanda veli ile yapılan bu iş birliği öğrenci için hazırlanmış eğitim programlarının uygulanmasını ve geliştirilmesini de destekleyerek öğrenci ile beraber velinin de gelişimine katkıda bulunur (Gürşimşek, 2002).

Özer (2023) "Ortaokul Öğrencilerinin Ailelerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adlı çalışmasında hem öğretmenlerle hem de veliler ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmede öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisine sahip aileler ile iletişimlerini içeren deneyimlerini incelemiştir. Öğretmenler bu durumu şu şekilde yanıtlamıştır;

Teknoloji tasarım öğretmeni Tezay, "*Hiçbir sıkıntı olmadı(...) sıkıntı olduğunda arar aileler(...)Ama genel toplantılarda(...) mesleki olarak becerilerini anlatıyorum(...)Devlet istihdam ederken bu dallarda istihdam edebilir(...) Yönlendirmeye çalışıyorum(...)*" yanıtını vermiştir. Bilişim Teknolojileri öğretmeni Bilge, *"(...) iki saat derse giriyorum. Hani dört saat beş saat derse giren öğretmen arkadaşlarım (...) zaten belirtiyorlar(...) ekstradan adamları çağırmıyorum(...)*" yanıtını vermiştir.

4.6. "Çocuğunuzun Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni ile şu an özel eğitim hizmeti almış olduğu okuldaki öğretmeni/öğretmenleri arasında hangi konular arasında iletişim gerçekleşmektedir? Örneklendirir misiniz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin altıncı sorusu "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni ile şu an özel eğitim hizmeti almış olduğu okuldaki öğretmeni/öğretmenleri arasında hangi konular arasında iletişim gerçekleşmektedir? Örneklendirir misiniz?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorulara verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenler Arası İletişim

Soru 6	**f**
Bilinmiyor	4
Dil Konuşma	3
Sosyal İletişim	1
Gündelik Yaşam	1
İşitme	1

Gerçekleştirilen görüşmenin altıncı sorusunda öğretmenler arasında iletişimin gerçekleşip gerçekleşmediğini, gerçekleşiyorsa hangi konular üzerinde olduğuyla ilgili velilerden bilgi alınmak istenmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden dördü öğretmenler arasında iletişimin gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmediklerini söylemişlerdir. Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde dört veliden ikisi rehabilitasyon merkezinde bulunan öğretmenlerin değişkenlik göstermesi sebebi ile okul öğretmenleriyle iletişim kurup kurmadıklarını bilmediklerini söylemişlerdir. Buna örnek olarak Katılımcı 1(29);

> Aslında ıı şöyle sizde bilirsiniz hocam burada (Rehabilitasyon merkezi) öğretmenler pek durmaz bi gelirim bir hocamız bir gelirim başka hocamız. Çok şükür bir-iki aydır aynı hocayla derse giriyo bizimki pek de seviyo maşallah. O hoca da okuldakiyle ne konuşur tam bilmiyom ama bizim oğlanın raporu var ya onla ilgili bir şeyler konuşuyolar defterinde görüyom o rapora göre bir şeyler yazıyo hocalar (Katılımcı 1, 29)

yanıtını vermiştir

Görüşmeye katılan 10 veliden üçü ise bu görüşmelerin dil konuşma ile ilgili olduğunu söylemiştir. Dil konuşma yanıtını veren velilerin tamamı çocuklarının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde dil konuşma terapistinden ders aldıklarını ve öğretmenler arasındaki bu iletişimin genellikle terapist ile gerçekleştiğini söylemişlerdir. Katılımcı 7(41) özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmeni, dil konuşma terapisti ve okul öğretmeninin ortak bir alanda iletişim kurduklarını söylemiş ve bu iletişimin ne şekilde gerçekleştiğini;

> Özel eğitim merkezinde hem dil terapisi hem de bireysel ders alıyor. İki öğretmeni de oldukça genç ve tatlılar biri de sizdiniz. Tabi şimdi başka bir öğretmeni de var ama. Üç öğretmenimizin bir whatsapp grupları varmış orda yapmış oldukları ve çalışmaları birbirleri ile paylaşıyorlarmış. Dil terapistimiz mesela her gün bir tekerleme ekliyormuş okulda öğretmeni tekrar ediyor evde de bizden istiyor. Daha çok dil becerisi ve küçük kas becerisiyle ilgili görüşme sağlıyorlar diye biliyorum (Katılımcı 7, 41).

cümlesi ile ifade etmiştir

Görüşmeye katılan 10 veli içerisinden üç veli bu geri dönüşler için farklı yanıtlar vermiştir. Katılımcı 5(42) okul öğretmeni ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmeni arasındaki iletişimin gündelik yaşamla ilgili olduğunu söylemiştir. Okul içerisinde yapılması bazen zor olan gündelik yaşam etkinliklerinin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde yapıldığını ve öğretmenler arasındaki iletişimin de bu konuyla ilgili olduğunu söylemiş ve söylemini;

> Gördüğüm kadarı ile iletişimleri iyi. Bu kurumdaki hocası raporunu diğer okuldaki hocasına iletti. Tabi iki yerde aynı şeyleri pek çalışamıyorlar ama anladığım kadarı ile gündelik yaşam tarzı şeyleri bu özel kurumda, diğerlerini devlet okulunda çalışıyorlar. Yapmış oldukları şeyleri deftere de not alıyorlar böylece ayrı ayrı hareket etmiyorlar (Katılımcı 5, 42).

cümlesi ile desteklemiştir

Velilerin öğretmenler arasında gerçekleşen iletişimin hangi konular üzerinden olduğunu bilmeleri kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi için önemli olabilmektedir. İletişimin ne olduğu, nasıl gerçekleştiği bilindiğinde, ev içerisinde velilerin çocuklarıyla yapacakları etkinliklere yardımcı olmalarına fayda sağlayabilmektedir (Emiroğlu ve Keleş, 2020). Velilerin vermiş oldukları yanıtlarda çoğunluğunun öğretmenler arasında görüşmelerin gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmedikleri anlaşılmaktadır.

Bu durumun nedenleri arasında veliler öğretmen değişikliğinin sık yaşanması, ikamet edilen bölgeye yeni taşınılmış olması gibi nedenler dile getirmişlerdir.

Görüşmelerin hangi konular ile ilgili olduğunu bilen veliler ise bu görüşmelerin çocukların BEP'lerinde bulunan maddeler doğrultusunda olduğunu ve her iki kurumda bulunan öğretmenlerin gelişmeleri çocukların defterlerine not ettiklerini belirtmişlerdir.

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi, ekip işi olması nedeniyle bu sürecin tek bir kişi tarafından yürütülmesi mümkün değildir. Bu anlamda öğretmenler arasındaki iş birliği zorunlu ve önemli bir süreç haline gelmiştir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde bulunan eğitimciler ve okullarda bulunan eğitimciler arasındaki iş birliği öğrencinin

başarı seviyesini arttırmaya, öğrencilerin olumlu davranışlarının geliştirilmesine ve aynı zamanda velilerin sürece katılmasına destek sağlayacaktır (Pürsün, Okutan ve Atbaşı, 2021).

İş birliği, öğretmenlerin karşılıklı olarak birbirlerini desteklemelerinin yanında özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarının da giderilmesi amacıyla gerekli olan yöntemlerden biridir (Friend ve Cook, 2002).

Pürsün, Okutan ve Atbaşı (2021) "Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ile Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Birliğine İlişkin Görüşleri" adlı çalışmasında öğretmenler arasında gerçekleşen iletişim ve iş birliğini sağlamaya yönelik çalışmaları incelemiştir. Bu incelemeye özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmeni çalışanları şu şekilde yanıt vermiştir;

"Öğretmenler ve aile sürekli olarak iletişim halinde olmalıdır. Öğrenci hakkında sık sık görüşmeler yapılmalı, fikir alışverişinde bulunulmalı ve birbirini tamamlayıcı etkinlikler yapılmalıdır (O17)."

"Zümre toplantıları, idarecilerce tertip edilen toplantılar, istişare toplantıları yapılmaktadır. Ayrıca okul içinde hazırlanan projeler kapsamında öğretmenler iş birliğine teşvik edilmektedir (O15).".

4.7. "Çocuğunuzun kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni sizlere evde yapabileceğiniz örnek etkinlikler sunup bunları açıklıyor mu? Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin yedinci sorusu "Çocuğunuzun kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni sizlere evde yapabileceğiniz örnek etkinlikler sunup bunları açıklıyor mu?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu soruya verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Etkinlik Sunma Durumu

Soru 7	**f**
Evet	9
Hayır	1

Gerçekleştirilen görüşmenin yedinci sorusunda öğretmenlerin velilere evde yapabilecekleri etkinlikler sunup sunmadığı ve bu etkinliklerin açıklanıp açıklanmadığı konusunda vermiş oldukları yanıtlar incelenmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden dokuzu öğretmenlerin ev içerisinde yapılabilecek etkinlikler sunduklarını ve bu sunulan etkinliklerin açıklandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin eve göndermiş oldukları etkinlikler oldukça çeşitlilik göstermektedir. Genellikle okulda yapılan etkinliklerin devamı niteliğinde olsa da bazı durumlarda çocukların yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri etkinlikler olduğunu belirtmişlerdir. Etkinlikler genel anlamda velilerin de yapabilmesi için açıklanmış etkinliklerdir. Eğer anne ya da baba etkinlikleri yapamayacak durumda ise çocuğun okula giden kardeşi etkinliklerin yapılmasında yardımcı olmuştur. Okuma yazma bilmemesinden dolayı etkinliklere evdeki diğer kardeşinin yardımcı olduğunu söyleyen Katılımcı 1(29) düşüncelerini *"He he verir ya tabi ama ben okuma yazma bilmiyom diye abisi yaptırıyor ona ben de yapabiliyom bazen beraber yapıyoz. Bazen anlamıyom yalan yok ya arayıp soruyom hocası da söylüyor sağ olsun."* cümlesi ile dile getirmiştir.

Öğretmenlerinin etkinlik örneği sunduğunu söyleyen velilerden bazıları öğretmenlerinin bu konuyla çok ilgili olduklarını ve göndermiş oldukları etkinlikleri tek tek açıklayarak ilettiklerini, göndermiş oldukları etkinliklerin benzerlerinin okulda da yapıldığını belirtmişlerdir. Buna örnek olarak Katılımcı 7(42) şu cümleleri söylemiştir

> Tabi neredeyse her gün etkinliklerimiz oluyor. Az önce de söylediğim gibi bol bol tekerlemelerimiz oluyor, ya da drama çalışmaları da veriyor bazen. İşte bazen ormanda bir aslan bir kurt oluyoruz geziyoruz, bazen bir gezegen oluyoruz bu etkinlikleri yaparken ona bazı sorular yöneltmemi istiyor öğretmeni bunları genelde yazılı olarak iletiyor. (Katılımcı 7, 42)

Velilerin vermiş oldukları yanıtların çoğu bu velimizin cümlelerini destekleyen tarzda cümlelerdir. Örnek olarak Katılımcı 10(32);

> Hep aynı yanıtları veriyor gibi oldum ama yine o kitap diyeceğim hocam. O kitaptan evimizde de var öğretmenleri ödev veriyor oradan yapıyoruz. Ya da okul öğretmeni bazen normal etkinlik kağıtları gönderiyor onları da yapıyoruz. Bazen ben evde olmuyorum babaannesi ile yapıyor babaannesi bazen karıştırıyor ama öğretmeni kâğıda yazıyor tek tek (Katılımcı 10, 32)

ifadesi ile kendi öğretmenlerinin de etkinlikleri iletip, tek tek açıkladığını ifade etmiştir

Görüşmeye katılmış olan velilerden Katılımcı 2(23) öğretmenlerinin ev içerisinde yapılabilecek etkinlikler sunmadığını dile getirmişlerdir. Buna neden olarak ise diğer görüşme sorularına verdikleri yanıtlara benzer olarak öğretmenlerinin mesleki becerisinin olmadığını söylemiştir ve bu konuyla ilgili düşüncelerini *"Kesmedir, boyamadır, hamurdur onları anlattıydı bizde evde az biraz yaptıydık. Ama başka bir şey vermediydi dedim ya o da bilmezmiş."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlarda 10 veliden dokuzu öğretmenlerinin ev içi etkinlik örneklerini sunduğunu ve kendisine açıkladığını söylemiş, bir veli ise kendilerine bu tür örnekler sunulmadığını dile getirmiştir. Ev içi yapılabilecek etkinlikler velilerin de eğitim sürecine katılmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Paylaşılan bilgiler aracılığı ile veliler okul içerisinde ne tür etkinlikler yapıldığını bilirler ve bu etkinlikleri yakından takip etme fırsatı bulurlar.

Erden ve Aslan (2022)'de yapmış oldukları çalışmada da velilerle gerçekleştirilen görüşmelerde velilerin evde yapmış oldukları etkinliklerin başında çocuklarının ödevlerini takip etme olduğu görülmüştür. Velilerin çocukların ödevlerinin takip edilmesi dışında da bazı etkinliklere yardımcı oldukları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte bazı

velilerin çocuklarının engel durumunu dikkate alarak psikolojik destek verme, sesli kitap okutma, egzersiz yapmasını sağlama, dikkat çalışmaları yaptırma ve çocuğun engel durumuyla ilgili bilgi edinme gibi çalışmalar yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak araştırmadan çıkan sonuçlara diğer sonuçlara bakıldığında; velilerin evde yapılan etkinliklere bazen katılım sağladığını, okulda yapılan etkinliklere ise sıklıkla katılım sağladıkları gözlemlenmiştir. Bu sonuca baktığımızda ise velilerin evde yapılabilecek olan etkinliklere daha çok katılması gerektiği anlaşılmıştır.

4.8. "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam etmeye başlamadan önce ve almaya başladıktan sonra çocuğunuzda gözlemlediğiniz farklılıklar nelerdir?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin sekizinci sorusu "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almaya başlamadan önce ve almaya başladıktan sonra çocuğunuzda gözlemlediğiniz farklılıklar nelerdir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorulara verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi Sonrası Değişiklikler

Soru 8	**f**
Dil Konuşma	5
Sosyal İletişim	4
Atak Krizleri	2
Bedensel Farkındalık	1
Bilişsel	1
Yok	2

Görüşmenin sekizinci sorusunda velilerin çocuklarının kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi öncesi ve sonrası gözlemlemiş oldukları farkları belirtmeleri istenmiştir. Veliler bu noktada çocukları ile ilgili birden fazla gelişim alanında değişiklik olduğunu dile getirmişlerdir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde görüşmeye katılan 10 veliden beşi değişimin dil konuşma alanında olduğunu söylemiştir. Dil konuşma ile ilgili verilen yanıtlar incelendiğinde ise çocukların bir kısmının yaşamış oldukları dil problemlerinden dolayı geçmiş zamanlarda utandıkları için konuşmamayı tercih ettikleri ama artık problemlerin azalmasıyla beraber sosyal ortamlarda daha rahat konuşabildikleri görülmektedir. Buna örnek olarak Katılımcı 1(29) *"Az önce dediydim ya bizim oğlan tövbe gitmedi başka çocukların yanına kekeliyor ya utanırdı her hal. Ama şimdilerde bakıyom benden önce koşar parka giriverir çocukların arasına yine kekeliyo amma çok şükür utanmıyo artık."* yanıtını vermiştir.

Yine verilen başka bir yanıtta ise bazı evlerde yaşanan çok dillilik çocukların Türkçeyi doğru konuşma ve telaffuz etmesiyle ilgili sorunlar teşkil etmiş ve yapılan seanslar sonrasında bu problemlerin de geçmiş zamanlara göre azaldığı gözlemlenmiştir. Çok dillilik ile ilgili sorun yaşayan Katılımcı 6(50) bu durumu *"Gonuşması düzeldi biraz artık Türkçeyi de güzel güzel söylüyor. Ama gonuşurken utanıyo bazen olsun açılır herhal."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden dördü bu değişimin sosyal iletişimle ilgili olduğunu söylemiştir. Sosyal iletişim becerisinin gelişmesiyle beraber çocuklarında krizlerin de azaldığını dile getirmişlerdir. Sosyal iletişimle ilgili değişimlerin olduğunu söyleyen veliler çocuklarının sosyal ortamda bazen çekindiklerini, akranları ve kendileri ile iletişim kurmak istemediklerini söylemişlerdir. Ancak kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminden sonra bu durumun gözle görülebilir şekilde azaldığını ifade eden cümleleri olmuştur. Buna örnek olarak Katılımcı 5(42) *"Benim gözlemlediğim kadarı ile krizlerde azalmalar var, bizimle daha çok iletişime geçiyor ortak etkinliklere daha çok katılıyor tabi gönül ister ki arkadaşlarına da dahil olsun ama o da ilerleyen zamanlarda belki."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden yalnızca iki veli çocukları ile ilgili herhangi bir gelişim olmadığını dile getirmiştir. Gelişim olmadığını dile getirme sebeplerinden biri okuldaki öğretmenlerinin mesleki becerisinin olmadığını dile getiren Katılımcı 2(23) kendisini *"Okuldaki öğretmeni pek bir şey katmadı desem kusur olmaz inşallah hocam. Zaten devamsızlığı da pek çok oldu ama inşallah seneye de anaokuluna gidecek o zaman ilerler belkim."* cümlesi ile ifade etmiştir. Bu görüşme sorusuna yanıt veren Katılımcı 7(41) ise kıyaslama yapabilmesinin pek mümkün olmadığını dile getirmiştir buna sebep olarak ise "*Kendi kızım üzerinden bir kıyaslama yapmak doğru olmaz çünkü eğitim öğretim hayatı oldukça erken başladı ama dediği gibi akranlarından belirgin bir geriliğinin olmadığını görmek çok mutlu edici. Ne kadar erken başlanırsa o kadar iyi."* Cümlesi ile ifade etmiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin, özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için sağladığı faydalar ve gelişimler birçok başlık altında toplanabilir. Her çocuğun gelişim alanının farklı olduğu bilinmektedir ve bu farklılıklar doğrultusunda çocuklarda gözlemlenen gelişmeler de farklı olabilecektir. Eğitime başlama yaşı ne kadar erken olursa velilerin ve çocukların kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminden görebilecekleri faydalar da o kadar fazla olabilecektir.

Gök ve Erbaş (2011) "Okulöncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimine İlişkin Görüşleri ve Önerileri" adlı çalışmalarında öğretmenlere kaynaştırma/bütünleştirmenin başarılı olan yönlerinin neler olduğunu sormuş ve bu soruya verilen yanıtları incelemiştir. Öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar ise şu şekilde olmuştur;

Pınar Öğretmen "*En büyük başarı sosyal ve dil alanında görülüyor. Daha çok konuşup, kendisini daha iyi ifade ediyor*.", sözleriyle belirtirken; sosyal gelişimin arttığını, Pınar Öğretmen "*Çocuk topluma kazandırılıyor, sosyalleşiyor, arkadaşlıkları güçleniyor. Öğrenci ilk geldiğinde kopuktu ve hem benimle hem arkadaşlarıyla iletişimi yoktu. Şimdi girişkenliği arttı sınıf dışında da daha girişken*." sözleriyle belirtmiştir.

4.9. "Çocuğunuzun Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam ettiği okuldaki öğretmeni ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmenlerine herhangi bir problem durumu esnasında kolay bir şekilde ulaşabiliyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin dokuzuncu sorusu "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi almış olduğu okuldaki öğretmeni ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki öğretmenlerine herhangi bir problem durumu esnasında kolay bir şekilde ulaşabiliyor musunuz? Örnek verebilir misiniz?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorulara verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 12'de ve Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 12. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Öğretmenine Ulaşılabilme Durumu

Soru 9	**f**
Numara Yok	6
Aramadım	6
Numara Var	4
Kurumu Arıyorum	3
Aradım	1

Görüşmenin dokuzuncu sorusunda velilere çocuklarının okulundaki ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde bulunan öğretmenlerine kolay ulaşıp ulaşamadıkları sorusu sorulmuştur. Velilerin görüşme sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde, görüşmeye katılan 10 veliden altısı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde bulunan öğretmenlerinin numarasının kendilerinde olmadığını, dördü ise öğretmenin numarasının kendilerinde bulunduğunu söylemiştir. Öğretmenin numarasının kendilerinde

bulunmadığını söyleyen altı veliden üçü herhangi bir durum karşısında kurumu arayıp oradan iletişime geçtiklerini ifade etmişlerdir.

Kurumu aradıklarını söyleyen üç veliden ikisi görüşme yapılmış olan tarihe kadar kurumu arayacak önemli bir olay olmadığını dile getirmiş, kurumu arayan Katılımcı 7(41) kurumu aramış olma sebebini *"Özel eğitim merkezindeki öğretmenimizi de kendi cebinden değil kurumdan aramaya çalışıyorum genellikle birkaç kez grup etkinliklerinde yapmış oldukları etkinliği tam anlayamadığım için aramıştım kendisini her iki öğretmenimiz de oldukça ilgili ve tatlılar."* cümlesi ile ifade etmiştir. Öğretmenin telefon numarasının bulunduğunu söyleyen dört veliden yalnızca biri öğretmenlerini aradığını söylerken, diğer üç veli ne kurumu ne de öğretmenlerini aramadıklarını söylemişlerdir. Öğretmenini aramak durumunda kalan Katılımcı 2(23) ise arama sebebinin tamamen özel bir neden kaynaklı olduğunu *"Babası intihar edince (ağlama) oğlum içimi ayrı dağladı rahmetli ayrı darladı. Zaten konuşmaz bir kenara pısardı oğlum iki hocasından da bundan dolayı allah razı olsun ben ne yaparım ne ederim bilemedim arayıp sorduydum yardımcı oldulardı."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Öğretmenlerini kurumdan ya da kendi numaralarından aramadıklarını söyleyen altı veli ise aramama nedeni olarak, aramalarını gerektirecek önemli bir durum olmadığını ya da aramalarının uygun olmayacağını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Öğretmeni aramanın uygun olmayacağını söyleyen veliler aynı zamanda öğretmenlerinin numaralarını da talep etmediklerini söylemişlerdir. Bu velilerden Katılımcı 1(29) aramama nedenini;

> Vallah bir şey olursa hocam ben genelde hanıma aratırım benim aramam uygun kaçmaz değil? iki hocanın da numarası var hanımda. Buradaki hocayı aramadık heç ama okuldaki öğretmenini aradıydık ödev yapmadı anasını çok sinirlendirdiydi ama sağ olsun hemen yardım ettiydi o da (Katılımcı 1, 29).

cümlesi ile ifade etmiştir

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde velilerin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde bulunan öğretmenlerin numaralarını talep etmedikleri, herhangi bir sorun karşısında kurum içerisinden kendilerine ulaşabildiklerini dile getirmişlerdir. Numaralarını talep etmeme sebepleri olarak ise özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde

bulunan öğretmenlerin değişkenlik göstermesi, numaralarını istemenin uygun olmayacağının düşünülmesi ya da öğretmenlerin numaralarını paylaşmak istememesi olarak gösterilebilir.

Tablo 13. Okul Öğretmenine Ulaşabilme Durumu

Soru 9	**f**
Numara Var	7
Aramadım	5
Aradım	5
Numara Yok	3
Okulu Aradım	0

Velilerin görüşme sorusuna vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde, görüşmeye katılan 10 veliden yedisi okul öğretmenlerinin numarasının kendilerinde olduğunu, üç veli ise numaralarının kendilerinde olmadığını söylemiştir. Okul öğretmeninin numarasının kendilerinde olduğunu söyleyen yedi veliden ikisi öğretmenlerini hiç aramadıklarını, beş tanesi ise öğretmenlerini aradıklarını söylemişlerdir. Velilerin öğretmenlerini arama nedenleri sorulduğunda ise, Katılımcı 2(23) eşini kaybetmiş olmasından dolayı çocuğunun içine kapandığını ve öğretmeni aramaya ihtiyaç duyduğunu *"Babası intihar edince (ağlama) oğlum içimi ayrı dağladı rahmetli ayrı darladı. Zaten konuşmaz bir kenara pısardı oğlum iki hocasından da bundan dolayı allah razı olsun ben ne yaparım ne ederim bilemedim arayıp sorduydum yardımcı oldulardı."* cümlesi ile ifade etmiştir. Eşini kaybettiği için öğretmenini aradığını söyleyen Katılımcı 1(23) ise kendisini *"Okuldaki hocası ta en baştan verdiydi numarayı hele babası ölünce daha çok ilgilendi ya allah da ondan razı olsun. Buradaki diğer hocası da verdiydi onu hiç aramadım ama okuldaki hocasının aradım ödevleri anlamıyom bazen sormak için arıyom."* cümlesi ile

ifade etmiştir. Okul öğretmenini aradığını söyleyen diğer üç veli ise daha genel nedenler olan hastalık ya da ödev yapılmamasıyla ilgili görüşme yaptıklarını söylemişlerdir. Bu nedene örnek olarak Katılımcı 9(31)'in *"Okuldaki hocamızın numarası var şu ana kadar hastalık durumları hariç aramama gerek kalmadı açıkçası."* cümlesi örnek gösterilebilir.

Okul öğretmenlerinin numarasının kendilerinde bulunmadığını söyleyen üç veli öğretmenlerinin numaralarını almama sebebi olarak durumun etik olmayacağını düşündüklerini dile getirmişlerdir. Buna örnek olarak Katılımcı 10(32) "*Yanlış anlarlar diye numaralarını talep etmedim hocam. Özel eğitimdeki hocasının okuldan arayabiliyorum bir sorun durumunda okul öğretmeninde de benim numaram var okulda sorun olunca o arıyor. Sadece ilk hafta okula gitmek istememişti ondan dolayı iletişime geçtik başka sorun olmadı*." cümlesini dile getirmiştir.

4.10. "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin daha iyi bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kimlere ne gibi önerileriniz olabilir?" Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerçekleştirilen görüşmenin onuncu sorusu "Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin daha iyi bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kimlere ne gibi önerileriniz olabilir?

a. Öğretmenlere önerileriniz
b. Okul yönetimine önerileriniz
c. Millî Eğitim Bakanlığına önerileriniz"

Şeklinde ifade edilmiştir. Bu sorulara verilmiş olan yanıtlar ve frekans değerleri Tablo 14'te, Tablo 15'de ve Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenlere Öneriler

Soru 10	**f**
Özel Eğitim Bilgisi	4
Öneri Yok	4

Dil Konuşma Bilgisi	2

Gerçekleştirilen görüşmenin onuncu sorusunda velilere; öğretmenlere, okul yöneticilerine ve Millî Eğitim Bakanlığı'na önerilerinin olup olmadığı sorusu sorulmuştur.

Görüşmeye katılan 10 veliden dördü öğretmenlerin mesleki bilgilerinin geliştirilmesi gerektiğini, özellikle de özel eğitim bilgisi anlamında geliştirmeleri gerektiğini öneri olarak sunmuşlardır. Bu öneride bulunmuş olan veliler aslında öğretmenleri ile ilgili bir sorun yaşamadıklarını fakat özel eğitimle ilgili konularda eksiklerinin olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Örneğin Katılımcı 7(41) kendisinin de öğretmen olduğunu fakat bu konuda eksik olduğunu söylemiş ve bunu;

> Aslında ne acıdır ki kendim de öğretmen olduğum halde çok eksiğim var. Kendi çocuğumun özel durumu sebebiyle ilgili Down Sendromunu çok iyi biliyorum evet ama diğer durumlarla ilgili bilgim hiç yok açıkçası. Üniversitede de bu konuyla ilgili pek detaylı şeyler yoktu şimdi nasıldır bilemiyorum ama. Her öğretmen kendini bu konularda geliştirmeli ama bence (Katılımcı 7, 41).

cümleleri ile desteklemiştir

Aynı öneride bulunan Katılımcı 5(42) ise bu önerisini "*Öğretmenimize eklemek istediğim pek bir şey yok kendisi bu konuda bilgili bir insan ama bana kalırsa her okul öncesi öğretmenin bu tarz çocuklarla ilgili bilgi sahibi olması lazım bu konuda eksiklik olduğunu düşünüyorum*." cümlesi ile desteklemiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden ikisi öğretmenlerin dil konuşma bilgisi konusunda kendilerini geliştirmeleri gerektiği önerisinde bulunmuştur. Bu öneride bulunan veliler çocuklarının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde dil konuşma terapistleri ile eğitim aldıklarını ancak okulda bu konuyla ilgili yeterli desteği göremediklerini belirtmişlerdir. Buna örnek olarak Katılımcı 1(29) kendisini "*Buradaki hoca daha yenidir ona bir şey diyemem. Burda dil hocası da var o da iyidir. Okuldaki hocaya da ne diyem iyi hoştur fakat keşke bizimkinin kekemeliğiyle ilgili bir şeyler bilmiş olsa."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden dördü öğretmenlere herhangi bir öneride bulunmayacaklarını belirtmişlerdir. Öneride bulunmama nedenleri olarak öğretmenlerinin yeterli olduğunu düşünmeleri ve kendilerinin bu konuyla ilgili bilgilerinin olmamasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Buna örnek olarak ise Katılımcı 9(41) öğretmenlerinden memnun olduğunu "*Yani mmm ben kendi hocamızdan gayet memnunum açıkçası ona bir önerim yok her şey için minnettarım ona*." cümlesi ile ifade etmiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde 10 veliden dokuzu öğretmenlerinden memnun olduğunu sadece özel eğitim bilgisi ve dil konuşma konularında kendilerini geliştirmeleri gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Öğretmeninden memnun olmadığını dile getiren veli okuldaki öğretmenlerinin eğitim fakültesi mezunu olmadığı halde okulda öğretmenlik yapmasını, memnun olmama nedeni olarak göstermiştir.

Tablo 15. Okul Yönetimine Öneriler

Soru 10	**f**
Bilgilendirme Toplantısı	6
Öneri Yok	2
Öğretmen Seçimi	1
Materyal Desteği	1

Görüşmeye katılan 10 veliden altısı okul yönetimine kendilerine bilgilendirme toplantısı yapmaları konusunda öneride bulunmuşlardır. Bu öneride bulunmalarının sebebi ise velilerin aslında özel eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Okulda yapılacak olan bilgilendirme toplantılarının kendileri için iyi olabileceğini düşünmektedirler. Buna örnek olarak Katılımcı 7(41) bu

önerisini "*Okul yönetimi belki veliler için bu konularda daha detaylı görüşmeler yapsa daha iyi olabilir. Ben kendi velilerim için bir sunum hazırlamıştım çünkü gerçekten çok bilgi eksikliği var okul yönetimleri de bunu yaygınlaştırabilir sanıyorum."* cümlesi ile ifade etmiştir. Bilgilendirme toplantısı yapılmasını öneren veliler aynı zamanda bu bilgilendirmelerin yalnızca kendileri için değil, okulda normal gelişim gösteren bireylerin velileri için de yapılması gerektiğini önermişlerdir. Bu velilerin hem özel eğitimle ilgili hem de özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerle ilgili eksik bilgi sahibi olmaları velilerin bu öneride bulunmasına neden olmuştur. Bu öneride bulunan Katılımcı 5(42) önerisini;

> Okulda bu konularla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapılmasını önerebilirim çünkü bazı veliler kendi çocukları ile bizim çocuklarımızı bir arada istemiyor. Bu tarz ötekileştirmeye maruz kalmak ne benim ne de diğer velilerin hak ettiği bir durum değil. Ayrıştırmak yerine bir arada olmalarını desteklemek lazım

cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden biri önerisinin materyal desteği ile ilgili olduğunu, diğer bir veli ise önerisinin öğretmen seçimi konusunda olması gerektiğini söylemiştir. Materyal ile ilgili öneride bulunan Katılımcı 1(29) önerisini "*Bizim oğlanın okulu Çayırova'da hocam sen de bilirsin belki. Okul pek eski oyuncaklar da kırık dökük. Yani keşkem biraz yenileseler ya daha güzel olur değil?*" cümlesi ile ifade ederken, öğretmen seçimi ile ilgili öneride bulunan Katılımcı 2(23) önerisini "*Keşke öğretmen anaokulu öğretmeni olaydı belki az da olsa bilirdi ne diyem hocam. Keşke ona göre seçelerdi.*" cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılmış olan 10 veliden ikisi ise okul yönetimine bir önerilerinin olmadığını dile getirmişlerdir. Öneride bulunmama nedeni olarak ise bu konuda kendilerini yeterli görmediklerini söylemişlerdir.

Tablo 16. Milli Eğitim Bakanlığı'na Öneriler

Soru 10	**f**
Öneri Yok	3
Öğretmen Eğitim Desteği	2
Ücretli Öğretmen Sorunu / Materyal Desteği	2
Dil Eğitim Desteği	2
Sınıf Mevcudu Düzeni	1

Görüşmeye katılan 10 veliden üçü Millî Eğitim Bakanlığı'na herhangi bir öneride bulunmayacaklarını ifade etmişlerdir. Öneride bulunmama nedeni olarak ise bu konuda kendilerini yeterli görmediklerini söylemişlerdir. Kendisini yeterli olarak görmeyen Katılımcı 8(46) kendisini "*Haşa ben bilmiyem ki bilmediğim şeyi de kimseye teklif sunamam hocam allah herkesden razı olsun.*" cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden ikisi ise Millî Eğitim Bakanlığı'na öneri olarak öğretmenlere verilebilecek olan eğitim desteğini sunmuşlardır. Veliler öğretmenlerin kendilerini geliştirebilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bu tarz eğitimlerin olması gerektiğini düşünmektedirler. Buna örnek olarak Katılımcı 5(42);

> Bildiğim kadarı ile öğretmenlerin seminer dönemleri oluyor bu dönemlerde her öğretmenin bana kalırsa özel eğitimle ilgili bilgi alması lazım bu alanın öğretmenleri hariç maalesef çoğu öğretmen çocuklarımıza nasıl yaklaşılacak bilmiyor. Özellikle otizm gün geçtikçe artıyor ama gün geçtikçe cahilliğimiz de artıyor sanki bilgilendirilmemiz lazım, önerisinde bulunmuştur (Katılımcı 5, 42).

Görüşmeye katılan 10 veliden ikisi ise Millî Eğitim Bakanlığı'na ücretli öğretmen sorunu ve materyal desteği ile ilgili öneride bulunmuştur. Ücretli öğretmen sorunu ile ilgili öneride bulunan Katılımcı 7(41) önerisini;

> Çok önerim olabilir aslında da kısa özetlemeye çalışayım. Birincisi kesinlikle materyal ve kitap desteği. İlla ki bir seviyeye farklılığı var belki daha hafifletilmiş etkinlik kitapları kullanılabilir. Ya da işte bu tarz çocuklarımız için etkinlik merkezleri olabilir çünkü sosyal hayatları genelde ya kısıtlı ya da hiç yok. Ve acilen bu ücretli öğretmenlik furyasının son bulmasını temenni ediyorum. Okul öncesinde görev almaya gelmiş ama iktisat mezunu, olabilir mi böyle bir şey? Aklıma gelenler şimdilik bunlar açıkçası.

cümlesi ile dile getirmiştir.

Ücretli öğretmenlik sorununa ilişkin öneride bulunan Katılımcı 2(23) için de önemli bir sorundur ve bu sorundan kaynaklanan şikayetlerini diğer sorulara vermiş olduğu yanıtlarda da görebiliyoruz. Katılımcı 2(23) hem önerisini hem şikayetini "*Vallah işini bilmeyenin ne işi vardır okulda ha hocam. Bu nedir o zaman ben de gidem okulda öğretmen olam ne fark yaratır? Öğretmenler kendi bölümlerinden olsun, bizim çocuklarımızı da bilsinler ne olur."* cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden diğer ikisi ise Millî Eğitim Bakanlığı'na dil eğitim desteği ile ilgili öneride bulunmuşlardır. Bu önerilerde bulunan veliler çocuklarının özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde dil konuşma terapisti varsa eğitim almalarının mümkün olduğunu belirtirken, dışarıda özel olarak bu desteği alamadıklarını belirtmişlerdir. Dil konuşma ile ilgili gerçekleşen seansların ücretlerinin yüksek olması bu velilerin eğitim alamamalarında en büyük neden olmuştur. Bu konuyla ilgili öneride bulunan Katılımcı 10(32) önerisini;

> Şöyle bir durum olabilir. Benim maddi durumum yerinde kızıma özel ders de aldırabiliyorum çeşitli materyaller de. Lütfen yanlış anlaşılma olmasın bugün özel bir dil terapi seansı 500-600 TL belki daha fazla. Bu konuyla ilgili velilere bir destek sağlansa herkes faydalanabilse ne hoş olur.

cümlesi ile ifade etmiştir.

Görüşmeye katılan 10 veliden yalnızca biri Milli Eğitim Bakanlığı'na sınıf mevcutlarının düzenlenmesi ile ilgili bir öneri sunmuştur. Sınıf mevcutlarının ortalama olarak aynı olması gerektiğini düşünen Katılımcı 3(37) önerisini "*Sınıflardaki öğrenci sayılarının*

azaltılmasını ya da dengelenmesini isterdim. Bir sınıfta 25 kişi varken diğer okulda başka sınıfta 10 kişi oluyor bunun düzenlenmesini isterdim." cümlesi ile ifade etmiştir.

Velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde Millî Eğitim Bakanlığı'na veliler tarafından sunulan önerilerin çok çeşitli olduğu gözlemlenmiştir. Bu önerilerin çoğunluğunun Millî Eğitim Bakanlığı'nın kendi elinde olan durumlar için olduğu belirtilmiştir. Velilerin sunmuş olduğu önerilerin tamamı kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin geliştirilebilmesi adına ışık tutabilecek önerilerdir.

Koçyiğit (2015) "Ana Sınıflarında Kaynaştırma/Bütünleştirme Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen-Rehber Öğretmen ve Ebeveyn Görüşleri" adlı çalışmasında "Öğretmenden beklentiler, okul rehber öğretmenlerinden beklentiler ve okul yönetimlerinden beklentiler nelerdir?" sorularına yanıt aramıştır. Bu sorulara verilen yanıtlar şu şekilde olmuştur;

Öğretmenden beklentiler,

- Öğretmelerden beklentim hem ailelerle hem de rehber öğretmenle daha nitelikli iş birliği içerisinde olmalarıdır. (R6)

- Öğretmenler kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisine yapacağı her türlü yardımda içten ve gönüllü davranmalıdır. (R10)

- Her öğretmenin kendini bizim yerimize koyarak bizi anlamasını bekliyoruz. (K3)

- Okul rehber öğretmeninden beklentiler,

- Rehber öğretmenler ailelerle biraz daha yakın ilişkiler içerisinde olmalıdır. Çoğu konuda ailelerin ihtiyaç duydukları bilgilendirme ve yönlendirmeye daha fazla zaman ayırmalıdırlar. (O3)

- Okul yönetiminden beklentiler,

- Yöneticiler kaynaştırma/bütünleştirmenin içinde daha fazla yer almalıdırlar. Her türlü destek için öğretmenler yöneticiyi yanında hissetmelidir. (O7)

- Bizim çocuklarımız diğer öğrencilerden farklı. Hazırlanmaları, beslenmeleri ve okula gelmeleri daha yavaş ve sorunlu olabiliyor. Okul yönetiminin giriş çıkışlarda ve devamsızlıkta bize sorun çıkarmamasını bekliyorum. (K1)

- Çoğu zaman yetersiz kalıyorum ama bir özel eğitim uzmanımız yok. Bakanlık bu konuda önlem almalıdır. (O2)

- Kaynaştırma/bütünleştirmenin başarıya ulaşmasında özel eğitim desteği şart. Bu desteğin her okula sağlanması gerekir. (R3)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde 0-6 yaş döneminde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine devam eden çocukların velilerinin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin görüşlerinden elde edilmiş olan bulgulara yönelik sonuçlara yer verilmiştir.

Çalışmamızda velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada velilerin kaynaştırma/bütünleştirmeye ilişkin bilgi düzeyleri, kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine katılım düzeyleri ve kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının geliştirilebilmesi için önerilerine ilişkin görüşleri olmak üzere temelde üç soruya cevap aranmıştır. Bu sorulara verilmiş olan cevaplar ışığında ulaşılan bulgulara dair genel sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin ne olduğuna ilişkin bilgileri incelendiğinde, velilerin birçoğunun kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin tanım olarak ne demek olduğunu bildikleri çok az bir kısmının tanımın ne ifade ettiğini bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Tanımın ne olduğunu bilen velilerin ise tanımı tam olarak bilmeseler de kendileri için ne ifade ettiğini söyleyebilecek şekilde bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. İncelenmiş olan diğer araştırmalarla yapılan kıyaslamalarda da genel bir ifade ile velilerin birçoğunun kaynaştırma/bütünleştirmenin ne demek olduğunu bildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile beraber özel eğitimin de ne olduğunu bilmeleri çocuklarının eğitim hayatına ne kadar erken başlayabileceğini etkileyen bir faktör olabilmektedir. Durumun ne olduğunu bildiklerinde ya da çocuklarında akranlarına göre bir farklılık olduğunu erken fark ettiklerinde özel eğitim hizmeti almaya başlamaları da o kadar erken olabilecektir. Çocukların tanı süreçleri ile eğitim almaya başlamaları arasındaki zaman dilimi incelendiğinde katılımcı velilerin çoğu bu sürenin 0-3 ay aralığında olduğunu ifade etmiştir. Velilerin görüşmeler esnasında vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde eğitim almaya başlama süresinin kısa olmasında rol oynayan nedenlerin; okuldaki öğretmenlerinin durumu erken fark edebilmeleri ve okul yönetiminin etkili bir şekilde durumu yönetmesi olduğu sonucuna varılmıştır. Eğitim

almaya başlama sürecinin 3 aydan daha uzun olduğunu ifade eden velilerin bu sürenin uzun olmasına ilişkin belirttikleri nedenler incelendiğinde ise tüm dünyayı ve ülkemizi etkileyen Covid-19 virüsünün etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Tanı konulması sürecinden sonra ise velileri bekleyen diğer önemli bir nokta çocuklarının hangi okula gideceği ve velilerin çocuklarının gidecekleri okulu seçmesinde etkili olacak nedenlerin ne olduğudur. Velilerimizin bu konuda vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde ise okulu seçmelerine neden olan şeyler arasında en etkili sebebin okulun evlerine yakın olması ve okulu daha öncesinden tanıdıkları birilerinin önermiş olmalarıdır. Velilerin evlerine yakın okulu seçmelerinde ise olası bir hastalık durumunda ya da müdahale etmelerini gerektirecekleri acil durumlarda okula hızlıca ulaşabilmeleri için okulu evlerine yakın seçtikleri sonucuna ulaşılmıştır. Başkalarının önerileri doğrultusunda okulu seçmiş olmalarında ise komşularının, akrabalarının ya da farklı öğretmenlerin okulu, okulun kadrosunu ve yönetimini iyi bildikleri için onların fikir ve önerilerine güvenerek bu okulu seçtikleri, yakinen tanıdıkları kişilerin fikir ve düşüncelerinin kendileri için önemli ve değerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmamızda diğer bir bölüm olarak ise velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi sürecine ne kadar dahil olabildikleri konusu ele alınmıştır. Okul öncesi sınıflarında özel gereksinimli öğrenciler bazı durumlarda her etkinliğe akranları kadar dahil olamayabilirler ve bu durumlarda öğretmenler özel gereksinimli öğrencileri için benzer bir etkinlik planını onlar için hazırlayıp uyarlama yapmak durumunda kalır. Yapılan bu uyarlamaların sınıf içerisinde ne oranda yapıldığı ve yapılıyor ise velilerin bu konuda bilgilendirilip bilgilendirilmediği velilere sorulmuştur. Vermiş oldukları yanıtlarda ise velilerin büyük bir kısmı sınıf içerisinde uyarlama etkinliklerinin yapıldığını dile getirmiştir. Yapılan uyarlamaların ise daha çok çocukların yetenekleri doğrultusunda yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Uyarlamanın yapılmadığını söyleyen veliler katılımcı grup içerisinde azınlıktadır. Uyarlama yapılmamasının sebebinin, öğretmenin bilgi eksikliğinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı velilerin çoğunluğu yapılan uyarlamalar sonrasında öğretmenleri tarafından bilgilendirildiklerini söylemişler ve bu bilgilendirmelerin uyarlamaların evde nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili olduğu sonucuna varılmıştır.

Uyarlamalar ile ilgili yapılan bilgilendirmeler ve görüşmeler sonrasında velilere, çocuklarıyla ilgili öğretmenlerden başka hangi konular ile ilgili bilgilendirme ya da geri dönüşler aldıkları sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin geri dönüş yapmış oldukları konuların birbirinden çok farklı olmadığı tespit edilmiş ve bu konuların dil konuşma, iletişim ve beceriler ile ilgili olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin geri dönüşleri incelendiğinde ise çocukların raporları birbirlerinden farklı olsa da her engel durumunda çocuklarda dil konuşma alanında eksiklik yaşandığı sonucuna varılmıştır. Dil konuşma alanında yaşanan bu eksikliğin ise çocukların kendilerini ifade etmelerinde sorun yaşamalarına neden olmasından dolayı çocuklarda iletişim becerilerini de etkilediği sonucuna varılmıştır.

Genel eğitim okulundaki öğretmenlerin velileri bilgilendiriyor olmasının yanı sıra Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezindeki öğretmenler ile genel eğitim okulundaki öğretmenin iletişim halinde olması çocukların eğitim süreçlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu iletişimin hangi alanlarda olduğu veliler tarafından biliniyor mu ve eğer biliniyor ise bu görüşmelerin ne konuda olduğu velilere sorulmuştur. Ve bunun neticesinde öğretmenler arasında bir iletişimin olup olmaması durumunun veliler tarafından bilinmemesi verilen en yüksek frekanslı cevaplar arasındadır. Bunun nedeninin ise Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde bulunan öğretmenlerin devamlı olarak kurum değişikliği yapmalarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir sonuç olarak ise öğretmenler arasındaki iletişimin en çok çocukların dil konuşma alanında yaşadıkları problemler ile ilgili olduğu tespit edilmiş ve yukarıda bahsetmiş olduğumuz sebeple aynı olarak çocukların engel durumlarında farklılıklar yaşansa da ortak problemin dil konuşma olduğu sonucuna varılmıştır.

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin başarıya ulaşmasında velilerin de sürece dahil olması önemli bir etken olabilmektedir. Bu noktada ise okulda yapılan etkinliklerin devamının ya da benzerinin evde de yapılıyor olması anlamına gelir. Velilere öğretmenlerin evde yapılacak etkinliklerle ilgili kendilerine bilgi verilip verilmediği sorulmuştur ve bunun neticesinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun bu konuda aileleri bilgilendirdiği sonucuna varılmıştır. Bu bilgilendirmelerin ise daha çok okulda yapılan etkinlerin devamı niteliğinde olduğu ve çocukların kolaylıkla yapabildikleri etkinlikler olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızla ilgili önemli olan bir diğer nokta ise çocukların kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine başlamadan önce ve başladıktan sonra hangi alanlarda değişiklik yaşandığıdır. Yaşanan bu değişiklikler bazen kısa sürede bazen de uzun sürede olabilmektedir. Bu noktada incelediğimiz şey ise velilerin bunu gözlemleyip gözlemleyemedikleridir. Sorulan soruya velilerin vermiş oldukları yanıtlar incelendiğinde velilerin gözlemlediği en büyük değişiklik dil konuşma ve sosyal iletişim alanında olmuştur. Araştırmaya katılan çocukların engel durumlarına baktığımızda hepsinin engel durumları birbirinden farklı olsa da çocuklar kendilerini ifade etme noktasında bazı zamanlarda utanmış bazı zamanlarda da kendilerini geri çekmişlerdir. Ancak kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi sonrasında çocukların sosyal ortama daha çok dahil olması ile beraber dil konuşmayla ilgili problemlerinin aşıldığı ve bununla beraber sosyal iletişim konusunda da kendilerini ileri bir noktaya taşıyabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminde okul-aile iş birliği, aile ve öğretmenlerin iletişim halinde olması oldukça önemlidir. Katılımcı velilere her iki kurumdaki öğretmenlerine de kolay ulaşıp ulaşamadıkları sorusunu yönelttiğimizde velilerimizin çoğu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezindeki öğretmenlerinin numaralarının kendisinde olmadığını ve aramadıklarını ifade etmişlerdir bunun nedeninin ise etik olmayacağını düşünmelerinden ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde çalışan öğretmenlerin sürekli olarak değişiklik göstermesinden dolayı olduğu sonucuna varılmıştır. Burada çıkan sonucun tam tersi sayılabilecek bir şekilde yine velilerin büyük bir kısmı genel eğitim okulundaki öğretmenlerinin numarasının kendilerinde olduğunu fakat aramadıklarını ifade etmişlerdir. Genel eğitim okulundaki öğretmenlerinin numarasının velilerde olmasının sebebinin ise daha sabit olmaları ve daha uzun süre iletişim içerisinde olmalarından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Velilere kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin daha iyi bir noktaya taşınması için verebilecekleri önerileri sunduğumuzda ise vermiş oldukları yanıtlar birbirleri ile benzerlik göstermiştir. Veliler çoğunlukla öğretmenlerden memnun olmakla beraber önerilerinin, öğretmenlerin kendilerini özel eğitim ile ilgili konularda geliştirmeleri noktasında olmuştur. Öğretmenler kendi branşlarında çok donanımlı olsalar bile her öğretmenin sınıfında bir ya da birden fazla kaynaştırma/bütünleştirme öğrenci

bulunabilmesi durumu her zaman söz konusudur. Ve bu çocuklarla ilgili kendilerini geliştirmeleri çocukların eğitim süreci açısından sağlıklı olabilecektir. Araştırmamızda velilerin, öğretmenlerin özel eğitim konusunda eksiklikler yaşadığı konusunda bilgiler aktardıkları görülmüştür. Öğretmenlerin eksiklikleri dışında veliler okul yönetiminin de bu konuda eksik olduğunu dile getirmişlerdir ve daha fazla bilgilendirme yapmalarını istemişlerdir. Okul yönetimlerinin de bu bilgilendirmeleri eksik yapmasındaki sebebin onların da özel eğitim bilgisi noktasında eksiklik yaşamalarından dolayı olduğu sonucuna varılmıştır. Velilerin son olarak Milli Eğitim Bakanlığından öğretmen eğitimleri ve dil konuşma ile ilgili destek bekledikleri tespit edilmiştir. Bu beklentinin sebebinin ise iyi yetişmiş personel sayısındaki azlıktan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Buna sebep olarak ise okullarda yoğun olarak ücretli öğretmenlik kavramının olması ve ücretli öğretmenlik yapan birçok kişinin eğitim fakültesi mezunu dahi olmamasından kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Genel bir ifade ile bakacak olursak velilerin kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin ne olduğunu kendileri için ne ifade ettiğini belli bir noktada bildikleri ve velilerin çoğunluğunun kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi sürecine dahil oldukları veya olmak istedikleri sonucuna varılmıştır. Dahil olma sürecinde velilerin bazıları okuma-yazma bilmese de evde okuma yazma bilen diğer kişilerin de desteğiyle okulda başlayan ve devam eden başlayan etkinliklerin evlerde de devam edebildiği, etkinliklere kendilerini dahil edebilmek için öğretmenlerle iletişim içerisinde olmak isteyen velilerin beklentilerini öğretmenlerin karşılayabildikleri ve hangi noktada olduklarını evlerde çocukları ile hangi etkinlikleri yapabileceklerini ailelere bildirdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yalnızca veliler ile değil diğer öğretmenler ile de iş birliği içerisinde oldukları, birbirlerine dönütler verdikleri ve bu dönütlerin çoğunluğunun dil konuşma alanında olduğu sonucuna varılmıştır. Velilerin vermiş oldukları önerilerde ise öğretmenlerden, okul yönetiminden ve Millî Eğitim Bakanlığından isteklerinin genel bir tanım ile özel eğitim konusunda bilgilendirme ve desteğin artması ile ilgili olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızın sonucuna göre kişi ve kurumlara sunulacak öneriler;

- Günümüzde çocukların yetersizlik durumları fark etmeksizin hepsini ilgilendiren ortak problemin dil konuşma sorunları olması sebebiyle öğretmenlerin kendilerini

özel eğitim ve dil konuşma eğitimi alanında daha fazla geliştirebilmeleri için bilgilendirme çalışmalarının yapılması,

- Okul yönetimlerinin velilerin özel eğitim ve kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi noktasında daha bilinçli olmaları için bilgilendirme toplantılarını ve görüşmelerini daha fazla yapması
- Milli Eğitim Bakanlığı'na ise okullardaki ücretli öğretmenlik kavramına çözüm bulmaları, öğretmenlerin hangi branşlardan oldukları fark etmeksizin tüm öğretmenlere özel eğitim ve kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi ile ilgili hizmet-içi eğitim vermeleri,
- Rehabilitasyon merkezlerinde bulunan öğretmenler ile okullarda bulunan öğretmenlerin iletişim düzeylerini arttırıp iş birliği içinde çalışmaları,
- Okul öncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma/bütünleştirmenin tanıtım ve uygulanmasına yönelik materyal ve etkinliklerin arttırılması,
- Okul öncesi eğitim kurumlarında kaynaştırma/bütünleştirmeye yönelik veli bilgilendirmelerinin arttırılması önerilebilir.

İlerleyen dönemlerde yapılacak olan araştırmalar için araştırmacılara sunulacak öneriler;

- Araştırmamızda yalnızca 0-6 yaş dönemindeki çocukların velileri yer almıştır. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ile ilgili daha ayrıntılı bilgilerin elde edilmesi adına araştırmaya katılacak çocuklar için yaş aralığının arttırılması,
- Araştırmamızda veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmış ve verilerin daha sağlıklı kaydedilebilmesi için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. İleride yapılacak olan araştırmalarda görüşme formu yerine anket kullanılması daha fazla sayıda veliye ulaşılarak genellenebilir veriler elde edilmesini sağlayacağından anket uygulanarak veri toplanacak araştırmaların gerçekleştirilmesi,
- Araştırmaya yalnızca kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin velilerinin değil öğretmenlerin ve sınıf içerisindeki normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin de dahil edildiği araştırmaların planlanması,
- Sonraki dönemlerde yapılacak olan araştırmalarda, araştırma yönteminde farklılığa gidilerek karma desen araştırmalara yer verilmesi,
- Yapılacak olan araştırmalarda daha çok katılımcı ile daha çok veriye ulaşılabilmesi adına farklı veri toplama tekniklerinin kullanılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Akcan, E. (2013) *Genel Eğitim Sınıflarındaki Kaynaştırma Öğrencileri İçin Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Belirlenen Eğitim-Öğretim Etkinliklerinin Uygulanma Düzeyinin Araştırılması.* (Yayın no. 226060) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi] https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/226060

Aktop, B. (2018). *Kaynaştırma Eğitimine Devem Eden Koklear İmplantlı Öğrencilerin Ebeveynlerinin Kaynaştırmaya İlişkin Memnuniyetlerinin İncelenmesi.* (Yayın no. 523144) [Yüksek Lisans Tezi,Hacettepe Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=dDY8Y4l3Q_zgx1T7-Q_E9g&no=61KWakN7RFXTsmGvroPZsg

Arslanargun, E. ve Tapan, F. (2011). Preschool Education and its Effects on Children. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 13 Kasım 2023'te https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1509/18305 adresinden indirildi.

Artan, İ. Ve Uyanık Balat, G. (2003). "Okulöncesi Eğitimcilerin Entegrasyona İlişkin Bilgi ve Düşüncelerinin İncelenmesi", *Kastamonu Education Journal, Mart 2003* c. 11. S. 1. ss. 65-80.

Aydın, D. ve Sapsağlam, Ö. (2019). *EJER congress 2019 bildiri kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık

Bakkaloğlu, H. (2013). Ebeveynlerin gözüyle özel gereksinimli çocukların erken müdahaleden okul öncesi programlara geçiş süreci. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 311-327.

Başal, A. B. (1998). *Okulöncesi eğitimine giriş,* Bursa: Vipaş Yayınları.

Başal, M. (2003). *Okul öncesi dönemde özel eğitim*. S. Eripek (Ed.), *Özel eğitim içinde* (29-42). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Battal, İ. (2007). *Sınıf Öğretmenlerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi.* (Yayın no. 1638)[Yüksek Lisans Tezi-,Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi] https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/3277

Batu, E. S. (2005). *Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri*. Eripek, S. (Ed.), *Özel Eğitim* (4. Basım) içinde (15-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Batu, S. E., Kırcaali-İftar, G., & Uzuner, Y. (2005). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), Ankara, 33-50.

Batu, S. ve Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Baykoç-Dönmez, N. (2010). Öğretmenlik Programları için Özel Eğitim. Neçate Baykoç-Dönmez (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*-1 içinde s. 13-25. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Blair, R. E. (1985), Some issues for school boards. *Mainstreaming, Canadian Education Association ISNB: 0-920315-06-2*.

Booth, T. (1987). *Integrating special education. Booth*, T & Potts, P. (Eds.). (Third Edition) Oxford: Basil Blackwell Ltd.

Budak B., Demirci İ., Er Z., Gürkan M., Kılıç Z., Kırca A. vd. (2010) *Okullarımızda neden nasıl niçin kaynaştırma yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu*. Ankara: MEB.

Cankaya, Ö., & Korkmaz, İ. (2012). İlköğretim I. Kademede Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16.

Castro, M., Exposito-Casass, E., Lopez-Martin, E., Lizasoain, L., Navarro-Asencio, E.& Gaviria, J. L. (2015). Parental involvement on student academia achievement: Avmeta analysis. *Educational Research Review*, 14, 33-46

Cavkaytar, A. ve H. Diken, İ. (2006), "*Özel Eğitime Giriş",* Ankara: Kök Yayıncılık

Cavkaytar, A.(2019). Özel gereksinimli çocukları ve otizm spektrum bozukluğunu (OSB) anlamak, Y. Ergenekon (Ed.,) *Kaynaştırmada Başarı İçin Birlikte Yürüyelim: Yardımcı Destek Personel Eğitimi El Kitabı* içinde (s. 1-15). Ankara: Ayrıntı Basımevi

Creswell, J. W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: Sage Publications

Creswell, W. J. (2009). *Research design: Qulitative, quantitative, and mixed methods approaxhes* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*. California: Sage Publications.

Cross, A. F., Traub, E. K., Hutter-Pishgahi, L., & Shelton, G. (2004). Elements of successful inclusion for children with significant disabilities. *Topics in Early Childhood Special Education*, 24, 169-183.

Çalık, M., ve Sözbilir, M. (2014). Parameters of content analysis. *Education and Science,* 39(174), 33-38

DeVore S. ve Russell K. (2007). Early Childhood Education and Care for Children with Disabilities: Facilitating Inclusive Practice Early Childhood Education Journal 35(2):189-198

Diken, H. İ. (2012). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doğan, H. (1992), "Cerebral Palsyli Bebeklerin Değerlendirilmesi Eğitimi ve Aile Danışmanlığı", *I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi (s.111),* Ankara: Ya Pa Yayınları.

Emiroğlu, T. ve Keleş, O. (2020). Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları. Sığırtmaç, A. (Ed), *Erken Çocuklukta Özel Eğitim ve Kaynaştırma* (s. 22). Ankara: Pegem Akademi

Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships: caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76, 701 –712.

Epstein, J. L. and Sheldon, S. B. (2002). Present and accounted for: improving student attendance through family and community involvement. *The Journal of Educational Research*, 95(5), 308-318.

Erba, G. ve Erba, D. (2011). Okulöncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşleri ve Önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3 (1) , 66-87. 21 Ekim 2023'te https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjecse/issue/8649/107947 adresinden indirildi.

Erbay, E. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyleri,* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi] https://gcris.pau.edu.tr/bitstream/11499/2798/1/Erinc%20Erbay%20.pdf

Erden, R. Z. (2021). *Ailelerin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Beklentilerinin Ve Katılımlarının İncelenmesi*. (Yayın no: 695932). [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp

Erden, R. Z. & Aslan, M. (2022). Kaynaştırma Eğitiminde Aile Katılımı: Bir Karma Yöntem Araştırması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 854-877. DOI: 10.53444/deubefd.1073173

Eripek, S. (2003), Okulöncesi Dönemde Özel Eğitim*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını* No:756 s: 16-41

Friend, M., ve Cook, L. (2010). *Interactions: Collaboration skills for school professionals.* Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill.

Goldman, S. E. & Burke M. M. (2017). The effectiveness of interventions to increase parent involvement in special education: A systematic literatüre review and meta-analysis. *Exceptionality*, 25(2), 97-115.

Gök, G. ve Erbaş, D. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri, *International Journal of Early Childhood Special Education,* 3(1), 66-87.

Gürsoy Kızılaslan, İ. ve Durukan, H. (2022). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 13(1), 47-64. 2 Ekim 2023'te https://dergipark.org.tr/tr/pub/aduefebder/issue/70803/995547 adresinden indirildi.

Gürşimşek, İ. (2002). Etkin öğrenme ve aile katılımı. (ed. I. Gürşimşek). *DEÜ Okul Öncesi Eğitiler El Kitabı*, İstanbul: Ya-pa Yayınları.

Güven, N. (1992), "Özürlü Çocukların Türkiye'deki Durumu", *I. Ulusal Özel Eğitim Kongresi,* ss.28 Ankara: Ya Pa Yayınları.

Güven, Y. ve Aydın, A. (2007). Özel Gereksinimli Çocuklar İçin Akran Öğretimine İlişkin İlköğretim Öğretmenlerinin Görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(1), 415-432.

Güzel Özmen, R. (2003), "Kaynaştırma Ortamında Eğitimsel Düzenlemeler", A. Ataman (Editör), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, (s.51-83). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Heward, W. L(2006). Exceptional Children Eight Edition. An İntroduction to special education. Mernill Prentice Hall.

Hicks-Monroe, S. L. (2011). A Review of Research on the Educational Benefits of the Inclusive Model of Education for Special Education Students. *Journal of the American Academy of Special Education Professionals*, 61-69.

Houser, J. (2015). Nursing research: reading, using, and creating evidence. (3rd ed.). Burlington: Jones ve Bartlett Learning

İmrak, H. Ç.(2009). *Okulöncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Ve Ebeveyn Tutumları İle Kaynaştırma Eğitimi Uygulanan Sınıflarda Akran İlişkilerinin İncelenmesi*, (Yayın no. 230596)[Yüksek Lisans Tezi,Çukurova Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=kdA7QKi0rXEw4eNRNckuqA&no=Jz5u6SbQ00Eiz6byP8x2NA

Kandır, A. (2001), Çocuk Gelişiminde Okulöncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi, *Milli Eğitim Dergisi,* 151. 25 Eylül 2023'te http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/kandir.htm adresinden indirildi.

Karaca, M. A. (2018). *Kaynaştırma eğitimi programının öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarındaki mesleki yeterliliklerine etkisi*. (Yayın no. 28675988)[Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi] https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12452/3673?locale-attribute=en

Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi,* 5(2):1-13.

Kılıç, A. F. (2011), Okulöncesi öğretmenlerinin engelli öğrencilerin kaynaştırılmasına yönelik bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin değişmesindeki etkililiği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi,* 9, 7 Kasım 2023'te https://acikerisim.mehmetakif.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11672/936/TEZ0080.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden indirildi.

Kırcaali İftar, G. (1998). *Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitimi*, S. Eripek (Ed.). *Özel eğitim*, (s. 17-26). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Koçyiğit, S. (2015). Ana Sınıflarında Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen- Rehber Öğretmen ve Ebeveyn Görüşleri, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 4/1 2015 s. 391-415, TÜRKİYE*

Kundakçı, S. (2013): *Tokat İli Örneğinde Zorunlu Okul Öncesi Eğitim Pilot Uygulamasının Değerlendirilmesi*,(Yayın no. 327450)[Yüksek Lisans Tezi,

Gaziosmanpaşa Üniversitesi] https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/617366/yokAcikBilim_460197.pdf?sequence=-1&isAllowed=y

McConnell, S. R. (2000), "Assessment in Early Intervention and Early Chilhood Special Education: Building on the Past to Project Into Our Future", *Early Childhood Special Education*. c:20,s:43 17 Ekim 2023te http://tec.sagepub.com/cgi/content/abstract/20/1/43 adresinden alınmıştır.

Memurlar.net Haber Sitesi. (2018, 3 27). *MEB özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde değişiklik Eylül 17, 2023 tarihinde* https://www.memurlar.net/haber/260630/meb-ozel-egitim-hizmetleri-yonetmeliginde-degisiklik.html adresinden alındı.

Metin, E. N. (2018). Özel gereksinimli çocuklar. (ed. E. Nilgün Metin). *Özel Gereksinimli Çocuklar*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Meyen, E.L.(1996). *Günümüz okullarında olağanüstü çocuklar: öğretmenlerin bilmesi gerekenler*. Ankara: Aşk Yayıncılık Şirketi

Miles, M. B. ve Huberman, M. (1994). *Quaitative data analysis: Aexpanded sourcebook* (2. Baskı). Thousand Oaks, CA: Sage.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2008). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi görme engelli bireyler destek eğitim programı.* Ankara: Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). Çocuk gelişimi ve eğitimi, Ankara: MEB Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği.* 17 Eylül 2023 tarihinde http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/13145613_Ozel_EYitim_Hizmetleri_YonetmeliYi_son.pdf adresinden alındı.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2021). *2021 yılı bütçe raporu*. 17 Eylül 2023 tarihindehttp://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_12/30125920_2021_BUTCE_SUNUYU.adresinden alındı

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2022). *Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Ulusal Eylem Planı*. 02.12.2023 tarihinde https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_12/03103346_Ulusal_Eylem_PlanY_3_KasYm.pdf adresinden alındı.

Odluyurt, S. ve Yenigün E. (2020). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Kaynaştırma Öğrencilerine Sunulan Destek Hizmetler Hakkında Uygulamacı Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – ENAD*, Cilt 8 / Sayı 3, 2020

Odom, S. (2000). Preschool Inclusion: what we know and where we go from here, *Topics in Early Childhood Special Education, 20, 20-27*

Odom, S.L. (2000). Preschool ınclusion: what we know and where we go from here. *Topics in Early Childhood Special Education*, 20 (1), 20-27

Okutan, S., Pürsün, T. ve Atbaşı, Z. (2021). Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi İle Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İş Birliğine İlişkin Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (232), 287-311. DOI: 10.37669/milliegitim.747646

Öncül, N. (2003). *Kaynaştırma eğitimi yapılan ilköğretim okuluna devam eden zihin özürlü öğrencinin bulunduğu sınıfta normal çocuk annelerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri*. (Yayın no. 124649) [Yüksek Lisans Tezi-,Anadolu Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=lI4b2iCCywjVqN26iZ-ODA&no=xDVXQHj0mUBV6aoqX08kpQ

Özbaba, N. (2000), "*Okulöncesi Eğitimcilerinin ve Ailelerin Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ile Normal Çocukların Entegrasyonuna (Kaynaştırılmasına) karşı tutumları*", (Yayın no. 102378)[Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ajAdb85vBmJpQAv5U84pXw&no=Cs2Vg0br1WOBFo3erYPK9Q

Özdoğru, M. (2021). Özel Gereksinimli Çocukların Okul Öncesi Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar. *Temel Eğitim Dergisi*, 11,6-16

Özer, S. (2023), *Ortaokul Öğrencilerinin Ailelerinin ve Branş Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi.* (Yayın no. 799883) [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp sayfasından 26.10.2023 tarihinde erişildi.

Özgür, İ. (2015). İlk ve ortaöğretimde kaynaştırma uygulamaları (2. Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.

Özokçu, O. (2016). *Kaynaştırma uygulamaları*, Vuran, S. (Ed.), Özel eğitim, (4. Baskı s. 81-107), Ankara: Maya Akademi.

Özyürek, M. (2019). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Eğitimleri. Ankara Üniversitesi *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 17-26.

Pınar, E. S. (2006). Dünyada ve Türkiye'de erken çocukluk özel eğitiminin gelişimi ve erken çocukluk özel eğitim uygulamaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* 7(2), 71-83.

Ramazan, O. ve Demir, S. (2011). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36–48 aylık çocukların bilişsel gelişim düzeyleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 83-98.

Resmi Gazete Sitesi. (07.07.2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.* Aralık 1, 2023 tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 adresinden alındı.

Saban, A. ve Ünal, F. (2014). Kaynaştırma eğitimina Devam Eden Engelli Öğrencilerin Velilerinin Kaynaştırmaya Yönelik Tutumları-II. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt 23, Sayı 1, 2014, Sayfa 406-417

Schoger, K. D., (2006). Reverse ınclusion: providing peer social ınteraction opportunities to students placed ın self-contained special eduvation classrooms. *Teaching Exceptional Children Plus*, 2(6) 1 -10.

Schulz, J.B., Carpenter, CD., & Turnbull, A.P. (1991). Mainstreaming exceptional students: a guide for calssroom teachers (3rd Ed.). Boston: Allyn and Bacon Inc.

Soodak, L. C.,and Erwin, E. J. (1995). Parents, professionals, and inclusive education: A call for collaboration. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, *6*(3), 257-276.

Streubert, H. J., & Carpenter, D. R. (2011). Qualitative research in nursing. (5th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams ve Wilkins.

Sucuka, N. ve Kimmet, E. (2003). Aile destek programlarının okul-aile işbirliğindeki önemi. (ed. M. Sevinç). *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Yayınları.

Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne-baba katılımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 25–43.

Sucuoğlu, B. (2005). Erken eğitim araştırmaları. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (2), 25-43

Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları Yaklaşımlar Yöntemler Teknikler*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları

Sucuoğlu, B., ve Kargın, T. (2008). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar, yöntemler, teknikler.* İstanbul: Morpa Yayınları.

Sucuoğlu, B. (Ed.) (2009). *Tarihsel gelişim ve toplumsal tutumlar. Zihinsel Engelliler ve Eğitimleri,* Ankara: Kök Yayıncılık.

Sucuoğlu, B., Diken, İ.H., Demir, Ş., Ünlü, E. ve Şen, A. (2010). *Özel eğitim terimler sözlüğü.* Ankara: Maya Akademi

Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2014). *İlköğretim 'de Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Kök Yayıncılık.

T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (1999). *1. Özürlüler Şurası Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler*, Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı

Temel, F., Aksoy, A., ve Kurtulmuş, Z. (2010). Erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları. F. Temel (Ed.) *aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* (pp.328-359). Ankara: Anı Yayıncılık.

Tekinarslan, İ. ve Tuş, Ö. (2013). Okul Öncesi Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Özel Gereksinimli Çocukların Karşılaştıkları Güçlüklerin Annelerin Görüşlerine Göre Belirlenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* – Sayı 35 – Ocak 2013

Toy, S. N., ve Duru, S. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Öğretmen Öz Yeterlikleri İle Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterlik İnançlarının Karşılaştırılması. *Ege Eğitim Dergisi,* 25 Eylül 2023'te https://doi.org/10.12984/eed.00332 adresinden indirildi.

Turnbull, A., Turnbull, R., Wehmeyer, M. L., & Shogren, K. A. (2013). Exceptional lives: Special education in today's schools. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc

Ünal, F. ve İflazoğlu Saban, A. (2014). Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda, öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları. II. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *23*(1), 406-417.

Üstün, E. (1993), Okulöncesi Dönemde Çocuk- Aile- Okul İş birliği, *Okulöncesi Eğitim ve Yaygınlaştırılması Semineri,* Ankara: YaPa Yayınları.

Wilmshurst, L. ve Brue, A. W. (2005). *A parent's guide to special education*. New York: Amacom Books

Wooten, M., ve Mesibov, G. B. (1986). *Socials skills training for elementary school autistic children with normal peers.* Social Behavior In Autism *(Ed. Schopler, E., Mesibov, B.).* (305-319), New York: Plenum.

Yavuz, M. (2020). Özel Eğitim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Öz-Yeterlilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(55), 1-25.*

Yavuzer, H. (1997). *Çocuk eğitimi el kitabı.* İstanbul: Remzi Kitapevi

Yazıcı, D. N. ve Durmuşoğlu, M. C. (2017). Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ailelerin Karşılaştığı Sorunlar ve Beklentilerinin İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 657-681. DOI: 10.19171/uefad.369222

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücelkan, C. (2022). Kaynaştırma uygulamalarına başarıya ulaştıran etmenler. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (17), 26-38.

ÖZGEÇMİŞ

Gamze GÖKALP

Eğitim

Yüksek Lisans *2021-20204 Maltepe Üniversitesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans*

Lisans *2014-2018 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği*

İş

2018-2021 Özel Güvenel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi- Okul Öncesi Öğretmeni

2023-2023 Özel Bizim Sevgi Çiçekleri Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi- Okul Öncesi Öğretmeni

Alınan Burs/ ve Ödüller

2015-2018 Tekfen Holding- Eğitim Bursu